

Sorum kommune
Ordfører

Kultur- og kirkedepartementet
Postboks 8030 Dep

0030 OSLO

dok 102

Kultur- og kirkedep.	
200605491 28.11.06	
Kode	Ki-501

Deres ref. : 2006/2706 Ki
Vår ref. : 06/1969 OHE
Dokumentnr. : 17309/06
Saksbehandler : Odd Høllum
Arkivkode : C84 &13
Dato : 23.11.2006
Gradering :

NOU 2006: 2 STATEN OG DEN NORSKE KIRKE - HØRING

Sorum kommunestyre behandlet ovennevnte sak i sitt møte 22.11.2006. Kommunestyret vedtok følgende uttalelse:

Sorum kommune mener at det fortsatt skal være en grunnlovsfestet statskirkeordning i Norge.

Det skal fortsatt være et overordnet prinsipp om full tros- og religionsfrihet i Norge, som også skal være grunnlovsfestet.

Den norske kirke og overordnede statlige myndigheter må i fremtiden arbeide for at det demokratiske underskuddet som er i kirken i dag blir forbedret slik at det blir større folkelig deltagelse i de kirkelige valg (for eksempel til menighetsrådene).

I tillegg ble det satt fram et forslag, som ikke ble realitetsbehandlet, men som oversendes som et innspill til arbeidet med vitalisering av kirkens indre liv og medlemmenes engasjement:

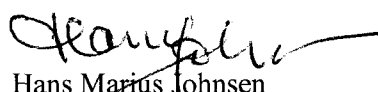
For å få flere til å stemme ved menighetsrådsvalgene bør det vurderes om valgene kan slås sammen med kommunestyre- og fylkestingsvalgene.

Foruten den uttalelsen som ble vedtatt, som støtter en fortsatt statskirkeordning, var det ytterligere to forslag som var til avstemning i kommunestyret:

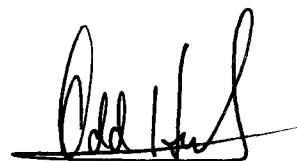
- Rådmannens innstilling, som støtter en avvikling av statskirkeordning, til fordel for opprettelse av en selvstendig folkekirke.
- Forslag fra Kristelig Folkepartis representanter, som støtter Stat-kirkeutvalgets flertallsinnstilling.

Alle forslagene framgår i de vedlagte dokumentene, som også inneholder rådmannens saksframlegg og uttalelse fra Kirkelig fellestråd i Sorum.

Med hilsen

Hans Marius Johnsen
Ordfører

Odd Hellum
Politisk sekretær

Vedlegg:

- Utskrift av kommunestyresak 75/06.
- Rådmannens saksframlegg med sakens vedlegg.

Kopi til:

- Kirkelig fellesråd i Sørumsund
- Kulturseksjonen i Sørumsund

UTSKRIFT AV MØTEBOK

SØRUM KOMMUNE, POSTBOKS 113, 1921 SØRUMSAND TLF 63 82 53 00

Utvalg:
Kommunestyret

Møtedato:
22.11.2006

Arkivsaknr:
06/1969

Utvalgsaknr:
75/06

Saksbehandler Odd Hellum
K-kode C84 &13

NOU 2006:2 STATEN OG DEN NORSKE KIRKE - HØRING

Behandling:

Fra økonomi- og administrasjonsutvalget forelå slik innstilling (forslag fra ordfører):
Sørum kommune mener at det fortsatt skal være en grunnlovsfestet statskirkeordning i Norge.

Det skal fortsatt være et overordnet prinsipp om full tros- og religionsfrihet i Norge, som også skal være grunnlovsfestet.

Den norske kirke og overordnede statlige myndigheter må i fremtiden arbeide for at det demokratiske underskuddet som er i kirken i dag blir forbedret slik at det blir større folkelig deltagelse i de kirkelige valg (for eksempel til menighetsrådene).

Fra økonomi- og administrasjonsutvalget forelå i tillegg slikt mindretallsforslag (rådmannens innstilling):

A. Overordnede prinsipper som bør ligge til grunn for tros- og livssynspolitikken, statskirkeordningen

Sørum kommunestyres uttalelse:

Overordnet prinsipp for tros- og livssynspolitikken bør være at tros- og religionsfriheten fortsatt er lovfestet i Grunnloven, at statskirkeordningen avvikles, og at Den norske kirke organiseres som en selvstendig folkekirke, med samme formelle status som øvrige tros- og livssynssamfunn. Virksomheten til alle tros- og livssynssamfunn må reguleres gjennom én lov, felles for alle.

B. I hvilken lov bør Den norske kirke være forankret

Sørum kommunestyres uttalelse:

Ut fra at kommunestyret støtter opprettelsen av en selvstendig folkekirke, anbefaler vi som en naturlig følge at virksomheten til Den norske kirke og alle andre tros- og livssynssamfunn reguleres gjennom én felles lovgivning, hvor "ingen er nevnt, ingen er glemt". All lovgivning må som en konsekvens av dette endres slik at alle bestemmelser som gir noe kirkesamfunn forrang foran andre eller andre rettigheter enn andre oppheves/endres.

C. Hvordan Den norske kirke bør finansieres

Sørum kommunestyres uttalelse:

Et grunnleggende prinsipp må være at det offentlige ikke begunstiger det ene tros- eller livssynssamfunnet mer enn de øvrige gjennom finansierungsordningen.

En fremtidig finansierungsordning må legges opp slik at tros- og livssynssamfunnenes indre liv kan opprettholdes, at bygningsmassen deres kan vedlikeholdes og holdes i hevd, at de skal gis mulighet til nødvendig fornyelse av bygninger og eiendeler, osv.

Basis for finansierungsingen bør av prinsipp, siden det i den modellen Sørum kommunestyre foreslår vil være snakk om helt selvstendige rettssubjekter, være medlemsavgiften betalt inn direkte fra registrerte medlemmer. I tillegg, og som en vesentlig kilde, bør staten yte bidrag til alle registrerte tros- og livssynssamfunn ut fra nøkkelfaktorer som medlemstall, driftsutgifter/regnskap, eiendomsmasse og dennes driftsutgifter. Det er bl.a. vesentlig at kulturhistoriske verdier blir minst like godt ivaretatt ved et skille mellom kirke og stat som i dag.

Det er vesentlig at forholdet til Opplysningsvesenets fond vurderes og avklares i denne sammenhengen.

D. Hvordan valgordningene og demokratiet i kirkens organer bør være dersom statskirkeordningen avvikles

Sørum kommunestyres uttalelse:

Ved en opphevelse av statskirkeordningen må kirkens organisasjonsform nødvendigvis måtte endres radikalt.

Statens øverste myndighet over kirken må bortfalle, og erstattes av kirkens egne organer. Den norske kirke må få den samme frihet til å organisere seg som øvrige tros- og livssynssamfunn i Norge har. Norsk lovgivning på alle områder må gjelde likt for Den norske kirke som for øvrige tros- og livssynssamfunn.

E. Hva bør stå i Grunnloven § 2 eller i en annen paragraf dersom statskirkeordningen avvikles, i tillegg til prinsippet om religionsfrihet

Sørum kommunestyres uttalelse:

Gjeldende grunnlovsbestemmelse understreker innbyggernes frihet til religionsutvølse. I tillegg bør den norske stat, gjennom Grunnloven, forplikte seg til et verdigrunnlag.

Ut fra Sørum kommunestyres anbefalinger om en selvstendig folkekirke hvor stat og kirke løses helt fra hverandre, kan vi ikke anbefale at statens verdigrunnlag baseres på ett uttrykt verdigrunnlag, som tilsidesetter andre verdigrunnlag. Menneskerettighetserklæringen og andre inngåtte internasjonale avtaler som understreker menneskers rettigheter og frihet er allmenngyldige verdier, som den norske stat allerede har forpliktet seg til, og som gir sterke føringer for hva som skal ligge til grunn for statens virksomhet og dens lovgivning.

Mindretallsforslaget fra Stat-kirkeutvalget til endret § 2 i Grunnloven "*Staten og dens Myndigheder skal sikre Menneskenes grundlæggende Rettigheder og Friheder efter indgaaede Traktater, og bidrage til at udvikle og fremme disse høie Principer. Alle Indvaanere af Riget have paa lige Betingelser Frihed til udøvelse af Religion og Livsanskuelse.*" synes fullt ut å tilfredsstille forpliktelsen til de menneskerettigheter Norge har sluttet seg til.

Denne, eller tilsvarende bestemmelse, kan anbefales tatt inn som endret § 2 i Grunnloven.

F. Hvem bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen

Sørum kommunestyres uttalelse:

Sørum kommunestyre støtter Stat-kirkeutvalgets anbefaling om å legge anvaret til kommunen, som livssynsnytral instans.

Likeledes bør begrepet kirkegård erstattes av den nøytrale betegnelsen gravlund eller gravplass, og den kirkelige vigslingen av hele gravlundene erstattes av ordninger som imøtekommer alles ønske om å kunne gravlegges i jord som ikke er tilegnet et annet livssyn enn det de bekjente seg til.

Ved fremtidig opparbeidelse av nye offentlige gravlunder, bør disse anlegges helt atskilt fra kirker eller andre menigheters hus.

G. Hvem bør eie og forvalte kirkebyggene

Sørum kommunestyres uttalelse:

Ordinær drift av kirkebyggene: Se punkt C vedr. finansieringsordningen.

Når det gjelder de spesielle kirkelige bygningene, de med kulturhistorisk verdi, vernede eller verneverdige objekter, er det vesentlig at staten oppretter stabile tilskuddsordninger som sikrer at denne kulturarven blir ivaretatt.

Det er vesentlig at forholdet til Opplysningsvesenets fond vurderes og avklares i denne sammenheng.

Likeledes bør forslaget om at staten overtar eierskapet til fredede og verneverdige kirker som tas ut av kirkelig bruk støttes. Selv om staten overtar eierskapet og vedlikeholdsansvaret for et kirkebygg, er det viktig at de opprinnelige brukerne, for eksempel en menighet, på strenge betingelser kan sikres en mulighet til bruk. På denne måten vil denne typen bygninger bli ikke bare et museum, men et levende museum.

Statens ansvar for tilskuddsordninger og statlig overtagelse må gjelde tilsvarende for bygninger tilhørende tros- og livssynssamfunn også utenfor Den norske kirke.

H. Utdyping av kommunestyrets uttalelse

Sørum kommunestyre viser til rådmannens saksframlegg, hvor kommunestyrets anbefalinger er utførlig drøftet.

Fra økonomi- og administrasjonsutvalget forelå i tillegg slikt mindretallsforslag (forslag fra KrF):

Sørum kommune slutter seg til flertallsinnstillingen fra Stat-kirkeutvalget om en lovforankret folkekirke.

Repr. Tove Steen fremmet følgende oversendelsesforslag, som det ikke ble stemt over:

For å få flere til å stemme ved menighetsrådsvalgene bør det vurderes om valgene kan slås sammen med kommunestyre- og fylkestingsvalgene.

Avstemningen:

• Forslaget fra KrF	: 2 stemmer, falt.
• Rådmannens innstilling	: 13 stemmer, falt.
• Økonomi- og administrasjonsutvalgets innstilling	: 16 stemmer, vedtatt.

Vedtak:

Sørum kommune mener at det fortsatt skal være en grunnlovsfestet statskirkeordning i Norge.

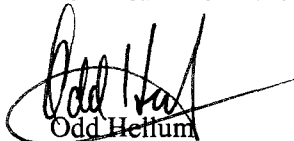
Det skal fortsatt være et overordnet prinsipp om full tros- og religionsfrihet i Norge, som også skal være grunnlovsfestet.

Den norske kirke og overordnede statlige myndigheter må i fremtiden arbeide for at det demokratiske underskuddet som er i kirken i dag blir forbedret slik at det blir større folkelig deltagelse i de kirkelige valg (for eksempel til menighetsrådene).

Følgende forslag oversendes til departementet, uten å være realitetsbehandlet:

For å få flere til å stemme ved menighetsrådsvalgene bør det vurderes om valgene kan slås sammen med kommunestyre- og fylkestingsvalgene.

Sørumsand 23.11.2006

Odd Helum
Politisk sekretær

Melding om vedtak til:

- Kultur- og kirkedepartementet
- Kirkelig fellesråd i Sørumsand
- Kulturseksjonen i Sørumsand

SØRUM KOMMUNE, POSTBOKS 113, 1921 SØRUMSAND TLF 63 82 53 00

Sak 75/06

Sakstittel: NOU 2006:2 STATEN OG DEN NORSKE KIRKE - HØRING
 Arkivsaknr: 06/1969
 Saksbehandler: RKO/RKO/OHE
 Odd Hellum
 K-kode: C84 &13

Saksnummer	Utvalg	Møtedato
75/06	Kommunestyret	22.11.2006
97/06	Økonomi- og administrasjonsutvalget	15.11.2006
28/06	Kulturutvalget	07.11.2006

Administrasjonens innstilling:

A. Overordnede prinsipper som bør ligge til grunn for tros- og livssynspolitikken, statskirkeordningen

Sørum kommunestyres uttalelse:

Overordnet prinsipp for tros- og livssynspolitikken bør være at tros- og religionsfriheten fortsatt er lovfestet i Grunnloven, at statskirkeordningen avvikles, og at Den norske kirke organiseres som en selvstendig folkekirke, med samme formelle status som øvrige tros- og livssynssamfunn. Virksomheten til alle tros- og livssynssamfunn må reguleres gjennom én lov, felles for alle.

B. I hvilken lov bør Den norske kirke være forankret

Sørum kommunestyres uttalelse:

Ut fra at kommunestyret støtter opprettelsen av en selvstendig folkekirke, anbefaler vi som en naturlig følge at virksomheten til Den norske kirke og alle andre tros- og livssynssamfunn reguleres gjennom én felles lovgivning, hvor "ingen er nevnt, ingen er glemt". All lovgivning må som en konsekvens av dette endres slik at alle bestemmelser som gir noe kirkesamfunn forrang foran andre eller andre rettigheter enn andre oppheves/endres.

C. Hvordan Den norske kirke bør finansieres

Sørum kommunestyres uttalelse:

Et grunnleggende prinsipp må være at det offentlige ikke begunstiger det ene tros- eller livssynssamfunnet mer enn de øvrige gjennom finansieringsordningen.

En fremtidig finansieringsordning må legges opp slik at tros- og livssynssamfunnenes indre liv kan opprettholdes, at bygningsmassen deres kan vedlikeholdes og holdes i hevd, at de skal gis mulighet til nødvendig fornyelse av bygninger og eiendeler, osv.

Basis for finansieringen bør av prinsipp, siden det i den modellen Sørum kommunestyre foreslår vil være snakk om helt selvstendige rettssubjekter, være medlemsavgiften betalt inn direkte fra registrerte medlemmer. I tillegg, og som en vesentlig kilde, bør staten yte bidrag til alle registrerte tros- og livssynssamfunn ut fra nøkkelfaktorer som medlemstall, driftsutgifter/regnskap, eiendomsmasse og

dennes driftsutgifter. Det er bl.a. vesentlig at kulturhistoriske verdier blir minst like godt ivaretatt ved et skille mellom kirke og stat som i dag.

Det er vesentlig at forholdet til Opplysningsvesenets fond vurderes og avklares i denne sammenhengen.

D. Hvordan valgordningene og demokratiet i kirkens organer bør være dersom statskirkeordningen avvikles

Sørums kommunestyres uttalelse:

Ved en opphevelse av statskirkeordningen må kirkens organisasjonsform nødvendigvis måtte endres radikalt.

Statens øverste myndighet over kirken må bortfalle, og erstattes av kirkens egne organer. Den norske kirke må få den samme frihet til å organisere seg som øvrige tros- og livssynssamfunn i Norge har. Norsk lovgivning på alle områder må gjelde likt for Den norske kirke som for øvrige tros- og livssynssamfunn.

E. Hva bør stå i Grunnloven § 2 eller i en annen paragraf dersom statskirkeordningen avvikles, i tillegg til prinsippet om religionsfrihet

Sørums kommunestyres uttalelse:

Gjeldende grunnlovsbestemmelse understreker innbyggernes frihet til religionsutvølse. I tillegg bør den norske stat, gjennom Grunnloven, forplikte seg til et verdigrunnlag.

Ut fra Sørums kommunestyres anbefalinger om en selvstendig folkekirke hvor stat og kirke løses helt fra hverandre, kan vi ikke anbefale at statens verdigrunnlag baseres på ett uttrykt verdigrunnlag, som tilsidesetter andre verdigrunnlag. Menneskerettighetserklæringen og andre inngåtte internasjonale avtaler som understreker menneskers rettigheter og frihet er allmenngyldige verdier, som den norske stat allerede har forpliktet seg til, og som gir sterke føringer for hva som skal ligge til grunn for statens virksomhet og dens lovgivning.

Mindretallsforslaget fra Stat-kirkeutvalget til endret § 2 i Grunnloven "*Staten og dens Myndigheder skal sikre Menneskenes grundlæggende Rettigheder og Friheder efter indgaaede Traktater, og bidrage til at udvikle og fremme disse høie Principer. Alle Indvaanere af Riget have paa lige Betingelser Frihed til udøvelse af Religion og Livsanskuelse.*" synes fullt ut å tilfredsstille forpliktelsen til de menneskerettigheter Norge har sluttet seg til.

Denne, eller tilsvarende bestemmelse, kan anbefales tatt inn som endret § 2 i Grunnloven.

F. Hvem bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen

Sørums kommunestyres uttalelse:

Sørums kommunestyre støtter Stat-kirkeutvalgets anbefaling om å legge ansvaret til kommunen, som livssynsnøytral instans.

Likeledes bør begrepet kirkegård erstattes av den nøytrale betegnelsen gravlund eller gravplass, og den kirkelige vigslingen av hele gravlunden erstattes av ordninger som imøtekommer alles ønske om å kunne gravlegges i jord som ikke er tilegnet et annet livssyn enn det de bekjente seg til.

Ved fremtidig opparbeidelse av nye offentlige gravlunder, bør disse anlegges helt atskilt fra kirker eller andre menigheters hus.

G. Hvem bør eie og forvalte kirkebyggene

Sørums kommunestyres uttalelse:

Ordinær drift av kirkebyggene: Se punkt C vedr. finansieringsordningen.

Når det gjelder de spesielle kirkelige bygningene, de med kulturhistorisk verdi, vernede eller verneverdige objekter, er det vesentlig at staten oppretter stabile tilskuddsordninger som sikrer at denne kulturarven blir ivaretatt.

Det er vesentlig at forholdet til Opplysningsvesenets fond vurderes og avklares i denne sammenhengen.

Likeledes bør forslaget om at staten overtar eierskapet til fredede og verneverdige kirker som tas ut av kirkelig bruk støttes. Selv om staten overtar eierskapet og vedlikeholdsansvaret for et kirkebygg, er det viktig at de opprinnelige brukerne, for eksempel en menighet, på strenge betingelser kan sikres en mulighet til bruk. På denne måten vil denne typen bygninger bli ikke bare et museum, men et levende museum.

Statens ansvar for tilskuddsordninger og statlig overtagelse må gjelde tilsvarende for bygninger tilhørende tros- og livssynssamfunn også utenfor Den norske kirke.

H. Utdyping av kommunestyrets uttalelse

Sørum kommunestyre viser til rådmannens saksframlegg, hvor kommunestyrets anbefalinger er utførlig drøftet.

Tidligere behandlinger:

Utvalg:	Økonomi- og administrasjonsutvalget
Møtedato:	15.11.2006
Sak:	97/06

Behandling:

Følgende dokument ble delt ut i møtet og legges ved saken:

- Utskrift av kulturutvalgets behandling av saken.

Fra rådmannen forelå slik innstilling:

A. Overordnede prinsipper som bør ligge til grunn for tros- og livssynspolitikken, statskirkeordningen

Sørum kommunestyres uttalelse:

Overordnet prinsipp for tros- og livssynspolitikken bør være at tros- og religionsfriheten fortsatt er lovfestet i Grunnloven, at statskirkeordningen avvikles, og at Den norske kirke organiseres som en selvstendig folkekirke, med samme formelle status som øvrige tros- og livssynssamfunn. Virksomheten til alle tros- og livssynssamfunn må reguleres gjennom én lov, felles for alle.

B. I hvilken lov bør Den norske kirke være forankret

Sørum kommunestyres uttalelse:

Ut fra at kommunestyret støtter opprettelsen av en selvstendig folkekirke, anbefaler vi som en naturlig følge at virksomheten til Den norske kirke og alle andre tros- og livssynssamfunn reguleres gjennom én felles lovgivning, hvor "ingen er nevnt, ingen er glemt". All lovgivning må som en konsekvens av dette endres slik at alle bestemmelser som gir noe kirkesamfunn forrang foran andre eller andre rettigheter enn andre oppheves/endres.

C. Hvordan Den norske kirke bør finansieres

Sørum kommunestyres uttalelse:

Et grunnleggende prinsipp må være at det offentlige ikke begunstiger det ene tros- eller livssynssamfunnet mer enn de øvrige gjennom finansieringsordningen.

En fremtidig finansieringsordning må legges opp slik at tros- og livssynssamfunnenes indre liv kan opprettholdes, at bygningsmassen deres kan vedlikeholdes og holdes i hevd, at de skal gis mulighet til nødvendig fornyelse av bygninger og eiendeler, osv.

Basis for finansieringen bør av prinsipp, siden det i den modellen Sørums kommunestyre foreslår vil være snakk om helt selvstendige rettssubjekter, være medlemsavgiften betalt inn direkte fra registrerte medlemmer. I tillegg, og som en vesentlig kilde, bør staten yte bidrag til alle registrerte tros- og livssynssamfunn ut fra nøkkelfaktorer som medlemstall, driftsutgifter/regnskap, eiendomsmasse og dennes driftsutgifter. Det er bl.a. vesentlig at kulturhistoriske verdier blir minst like godt ivaretatt ved et skille mellom kirke og stat som i dag.

Det er vesentlig at forholdet til Opplysningsvesenets fond vurderes og avklares i denne sammenhengen.

D. Hvordan valgordningene og demokratiet i kirkens organer bør være dersom statskirkeordningen avvikles

Sørums kommunestyres uttalelse:

Ved en opphevelse av statskirkeordningen må kirkens organisasjonsform nødvendigvis måtte endres radikalt.

Statens øverste myndighet over kirken må bortfalle, og erstattes av kirkens egne organer. Den norske kirke må få den samme frihet til å organisere seg som øvrige tros- og livssynssamfunn i Norge har. Norsk lovgivning på alle områder må gjelde likt for Den norske kirke som for øvrige tros- og livssynssamfunn.

E. Hva bør stå i Grunnloven § 2 eller i en annen paragraf dersom statskirkeordningen avvikles, i tillegg til prinsippet om religionsfrihet

Sørums kommunestyres uttalelse:

Gjeldende grunnlovsbestemmelse understreker innbyggernes frihet til religionsutvølse. I tillegg bør den norske stat, gjennom Grunnloven, forplikte seg til et verdigrunnlag.

Ut fra Sørums kommunestyres anbefalinger om en selvstendig folkekirke hvor stat og kirke løses helt fra hverandre, kan vi ikke anbefale at statens verdigrunnlag baseres på ett uttrykt verdigrunnlag, som tilsidesetter andre verdigrunnlag. Menneskerettighetserklæringen og andre inngåtte internasjonale avtaler som understreker menneskers rettigheter og frihet er allmenngyldige verdier, som den norske stat allerede har forpliktet seg til, og som gir sterke føringer for hva som skal ligge til grunn for statens virksomhet og dens lovgivning.

Mindretallsforslaget fra Stat-kirkeutvalget til endret § 2 i Grunnloven "*Staten og dens Myndigheder skal sikre Menneskenes grundlæggende Rettigheder og Friheder efter indgaaede Traktater, og bidrage til at udvikle og fremme disse høie Principer. Alle Indvaanere af Riget have paa lige Betingelser Frihed til udøvelse af Religion og Livsanskuelse.*" synes fullt ut å tilfredsstille forpliktelsen til de menneskerettigheter Norge har sluttet seg til.

Denne, eller tilsvarende bestemmelse, kan anbefales tatt inn som endret § 2 i Grunnloven.

F. Hvem bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen

Sørums kommunestyres uttalelse:

Sørums kommunestyre støtter Stat-kirkeutvalgets anbefaling om å legge ansvaret til kommunen, som livssynsnytral instans.

Likeledes bør begrepet kirkegård erstattes av den nøytrale betegnelsen gravlund eller gravplass, og den kirkelige vigslingen av hele gravlunden erstattes av ordninger som imøtekommer alles ønske om å kunne gravlegges i jord som ikke er tilegnet et annet livssyn enn det de bekjente seg til.

Ved fremtidig opparbeidelse av nye offentlige gravlunder, bør disse anlegges helt atskilt fra kirker eller andre menigheters hus.

G. Hvem bør eie og forvalte kirkebyggene

Sørum kommunestyres uttalelse:

Ordinær drift av kirkebyggene: Se punkt C vedr. finansieringsordningen.

Når det gjelder de spesielle kirkelige bygningene, de med kulturhistorisk verdi, vernede eller verneverdige objekter, er det vesentlig at staten oppretter stabile tilskuddsordninger som sikrer at denne kulturarven blir ivaretatt.

Det er vesentlig at forholdet til Opplysningsvesenets fond vurderes og avklares i denne sammenhengen.

Likeledes bør forslaget om at staten overtar eierskapet til fredede og verneverdige kirker som tas ut av kirkelig bruk støttes. Selv om staten overtar eierskapet og vedlikeholdsansvaret for et kirkebygg, er det viktig at de opprinnelige brukerne, for eksempel en menighet, på strenge betingelser kan sikres en mulighet til bruk. På denne måten vil denne typen bygninger bli ikke bare et museum, men et levende museum.

Statens ansvar for tilskuddsordninger og statlig overtagelse må gjelde tilsvarende for bygninger tilhørende tros- og livssynssamfunn også utenfor Den norske kirke.

H. Utdyping av kommunestyrets uttalelse

Sørum kommunestyre viser til rådmannens saksframlegg, hvor kommunestyrets anbefalinger er utførlig drøftet.

Ordfører satte fram slikt alternativt forslag:

Sørum kommune mener at det fortsatt skal være en grunnlovsfestet statskirkeordning i Norge.

Det skal fortsatt være et overordnet prinsipp om full tros- og religionsfrihet i Norge, som også skal være grunnlovsfestet.

Nen norske kirke og overordnede statlige myndigheter må i fremtiden arbeide for at det demokratiske underskuddet som er i kirken i dag blir forbedret slik at det blir større folkelig deltagelse i de kirkelige valg (for eksempel til menighetsrådene).

Repr. Øyvind Berger satte på vegne av KrF fram slikt alternativt forslag:

Sørum kommune slutter seg til flertallsinnstillingen fra Stat-kirkeutvalget om en lovforankret folkekirke.

Avstemningen, som økonomi- og administrasjonsutvalgets innstilling til kommunestyret:

- Rådmannens innstilling : 3 (FrP, SV) stemmer, falt.
- Forslaget fra KrF : 1 (KrF) stemme, falt.
- Forslaget fra ordfører : 5 (Ap, Sp, H) stemmer, vedtatt.

Vedtak:

Sørum kommune mener at det fortsatt skal være en grunnlovsfestet statskirkeordning i Norge.

Det skal fortsatt være et overordnet prinsipp om full tros- og religionsfrihet i Norge, som også skal være grunnlovsfestet.

Nen norske kirke og overordnede statlige myndigheter må i fremtiden arbeide for at det demokratiske underskuddet som er i kirken i dag blir forbedret slik at det blir større folkelig deltagelse i de kirkelige valg (for eksempel til menighetsrådene).

Utvalg:	Kulturutvalget
Møtedato:	07.11.2006
Sak:	28/06

Behandling:

Kulturutvalget gikk igjennom "Spørsmål til høringsinstansene" – vedlegg 2 og stemte over de forskjellige spørsmålene.

1. Hvilke overordnede prinsipper bør ligge til grunn for tros- og livssynspolitikken?

Overordnet prinsipp for tros- og livssynsspolitikken bør være at tros- og religionsfriheten fortsatt er lovfestet i Grunnloven. *5 stemmer.*

2. Den norske kirke som statskirke:

Bør fortsette. *1 stemme.*

Bør avvikles. *4 stemmer.*

Vet ikke/ønsker ikke å svare. *0 stemmer.*

3. I hvilken lov bør Den norske kirke være forankret?

Grunnloven. *1 stemme.*

Egen kirkelov vedtatt av Stortinget. *1 stemme.*

Lov om trossamfunn. *3 stemmer.*

Vet ikke/ønsker ikke å svare. *0 stemmer.*

4. Hvordan bør Den norske kirke finansieres?

Gjennom medlemsavgift. *0 stemmer.*

Medlemsavgift med noe støtte fra det offentlige. *2 stemmer.*

Støtte fra det offentlige og med noe medlemsavgift. *1 stemme.*

Offentlig finansiering uten medlemsavgift. *2 stemmer.*

Vet ikke/ønsker ikke å svare. *0 stemmer.*

5. Hvordan bør valgordningene og demokratiet være dersom statskirkeordningen avvikles?

Valgordningene bør være som i dag. *0 stemmer.*

Øke bruken av direkte valg til kirkens besluttede organer. *2 stemmer.*

Vet ikke/ønsker ikke å svare. *3 stemmer.*

6. Dersom statskirkeordningen avvikles, hva bør i så fall stå i § 2 (eller i en annen paragraf) i Grunnloven i tillegg til prinsippet om religionsfrihet? (Kan sette flere kryss)

Ingen tillegg. *0 stemmer.*

De politiske prinsipper som statsforfatningen bygger på; så som demokrati, rettstaten og menneskerettighetene. *3 stemmer.*

Det kristne og humanistiske verdigrunnlaget. *5 stemmer.*

Det humanistiske verdigrunnlaget. *0 stemmer.*

At Den norske kirke er en evangelisk-luthersk kirke. *1 stemme.*

Vet ikke/ønsker ikke å svare. *0 stemmer.*

7. Hvem bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen?

Den lokale kirke (menighetsråd eller kirkelig fellesråd). *1 stemme.*

Kommunen. *4 stemmer.*

Vet ikke/ønsker ikke å svare. *0 stemmer.*

8. Hvem bør eie og forvalte kirkebyggene?

Den lokale kirke bør eie kirkebyggene og ha det økonomiske ansvaret. *2 stemmer.*

Den lokale kirke bør eie kirkebyggene, og kommunen bør ha det økonomiske ansvaret. *2 stemmer.*

Kommunen bør eie kirkebyggene og ha det økonomiske ansvaret. *0 stemmer.*

Vet ikke/ønsker ikke å svare. *0 stemmer.*

Vedtak:

Det ble ikke fattet noe vedtak i saken, men det vises til ovennevnte behandling.

Saksutredning med administrasjonens innstilling:

Saksfremlegg

Arkivsak: 06/1969
Sakstittel: NOU 2006:2 STATEN OG DEN NORSKE KIRKE - HØRING
K-kode: C84 &13
Saksbehandler: Odd Hellum

Innstilling:

A. Overordnede prinsipper som bør ligge til grunn for tros- og livssynspolitikken, statskirkeordningen

Sørum kommunestyres uttalelse:

Overordnet prinsipp for tros- og livssynspolitikken bør være at tros- og religionsfriheten fortsatt er lovfestet i Grunnloven, at statskirkeordningen avvikles, og at Den norske kirke organiseres som en selvstendig folkekirke, med samme formelle status som øvrige tros- og livssynssamfunn.

Virksomheten til alle tros- og livssynssamfunn må reguleres gjennom én lov, felles for alle.

B. I hvilken lov bør Den norske kirke være forankret

Sørum kommunestyres uttalelse:

Ut fra at kommunestyret støtter opprettelsen av en selvstendig folkekirke, anbefaler vi som en naturlig følge at virksomheten til Den norske kirke og alle andre tros- og livssynssamfunn reguleres gjennom én felles lovgivning, hvor "ingen er nevnt, ingen er glemt". All lovgivning må som en konsekvens av dette endres slik at alle bestemmelser som gir noe kirkesamfunn forrang foran andre eller andre rettigheter enn andre oppheves/endres.

C. Hvordan Den norske kirke bør finansieres

Sørum kommunestyres uttalelse:

Et grunnleggende prinsipp må være at det offentlige ikke begunstiger det ene tros- eller livssynssamfunnet mer enn de øvrige gjennom finansierungsordningen.

En fremtidig finansierungsordning må legges opp slik at tros- og livssynssamfunnenes indre liv kan opprettholdes, at bygningsmassen deres kan vedlikeholdes og holdes i hevd, at de skal gis mulighet til nødvendig fornyelse av bygninger og eiendeler, osv.

Basis for finansierungsingen bør av prinsipp, siden det i den modellen Sørum kommunestyre foreslår vil være snakk om helt selvstendige rettssubjekter, være medlemsavgiften betalt inn direkte fra registrerte medlemmer. I tillegg, og som en vesentlig kilde, bør staten yte bidrag til alle registrerte tros- og livssynssamfunn ut fra nøkkelfaktorer som medlemstall, driftsutgifter/regnskap, eiendomsmasse og dennes driftsutgifter. Det er bl.a. vesentlig at kulturhistoriske verdier blir minst like godt ivaretatt ved et skille mellom kirke og stat som i dag.

Det er vesentlig at forholdet til Opplysningsvesenets fond vurderes og avklares i denne sammenhengen.

D. Hvordan valgordningene og demokratiet i kirkens organer bør være dersom statskirkeordningen avvikles

Sørum kommunestyres uttalelse:

Ved en opphevelse av statskirkeordningen må kirkens organisasjonsform nødvendigvis måtte endres radikalt.

Statens øverste myndighet over kirken må bortfalle, og erstattes av kirkens egne organer. Den norske kirke må få den samme frihet til å organisere seg som øvrige tros- og livssynssamfunn i Norge har. Norsk lovgivning på alle områder må gjelde likt for Den norske kirke som for øvrige tros- og livssynssamfunn.

E. Hva bør stå i Grunnloven § 2 eller i en annen paragraf dersom statskirkeordningen avvikles, i tillegg til prinsippet om religionsfrihet

Sørum kommunestyres uttalelse:

Gjeldende grunnlovsbestemmelse understreker innbyggernes frihet til religionsutvølse. I tillegg bør den norske stat, gjennom Grunnloven, forplikte seg til et verdigrunnlag.

Ut fra Sørum kommunestyres anbefalinger om en selvstendig folkekirke hvor stat og kirke løses helt fra hverandre, kan vi ikke anbefale at statens verdigrunnlag baseres på ett uttrykt verdigrunnlag, som tilsidesetter andre verdigrunnlag. Menneskerettighetserklæringen og andre inngåtte internasjonale avtaler som understreker menneskers rettigheter og frihet er allmenngyldige verdier, som den norske stat allerede har forpliktet seg til, og som gir sterke føringer for hva som skal ligge til grunn for statens virksomhet og dens lovgivning.

Mindretallsforslaget fra Stat-kirkeutvalget til endret § 2 i Grunnloven "*Staten og dens Myndigheter skal sikre Menneskenes grundlæggende Rettigheder og Friheder efter indgaaede Traktater, og bidrage til at udvikle og fremme disse høie Principer. Alle Indvaanere af Riget have paa lige Betingelser Frihed til udøvelse af Religion og Livsanskuelse.*" synes fullt ut å tilfredsstille forpliktelsen til de menneskerettigheter Norge har sluttet seg til.

Denne, eller tilsvarende bestemmelse, kan anbefales tatt inn som endret § 2 i Grunnloven.

F. Hvem bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen

Sørum kommunestyres uttalelse:

Sørum kommunestyre støtter Stat-kirkeutvalgets anbefaling om å legge ansvaret til kommunen, som livssynsnøytral instans.

Likeledes bør begrepet kirkegård erstattes av den nøytrale betegnelsen gravlund eller gravplass, og den kirkelige vigslingen av hele gravlundene erstattes av ordninger som imøtekommer alles ønske om å kunne gravlegges i jord som ikke er tilegnet et annet livssyn enn det de bekjente seg til.

Ved fremtidig opparbeidelse av nye offentlige gravlunder, bør disse anlegges helt atskilt fra kirker eller andre menigheters hus.

G. Hvem bør eie og forvalte kirkebyggene

Sørum kommunestyres uttalelse:

Ordinær drift av kirkebyggene: Se punkt C vedr. finansieringsordningen.

Når det gjelder de spesielle kirkelige bygningene, de med kulturhistorisk verdi, vernede eller verneverdige objekter, er det vesentlig at staten oppretter stabile tilskuddsordninger som sikrer at denne kulturarven blir ivaretatt.

Det er vesentlig at forholdet til Opplysningsvesenets fond vurderes og avklares i denne sammenhengen.

Likeledes bør forslaget om at staten overtar eierskapet til fredede og verneverdige kirker som tas ut av kirkelig bruk støttes. Selv om staten overtar eierskapet og vedlikeholdsansvaret for et kirkebygg, er det viktig at de opprinnelige brukerne, for eksempel en menighet, på strenge betingelser kan sikres en

mulighet til bruk. På denne måten vil denne typen bygninger bli ikke bare et museum, men et levende museum.

Statens ansvar for tilskuddsordninger og statlig overtagelse må gjelde tilsvarende for bygninger tilhørende tros- og livssynssamfunn også utenfor Den norske kirke.

H. Utdyping av kommunestyrets uttalelse

Sørum kommunestyre viser til rådmannens saksframlegg, hvor kommunestyrets anbefalinger er utførlig drøftet.

For saker som skal videre til kommunestyret, kan innstillingsutvalgene oppnevne en saksordfører.

Et offentlig utvalg, "Gjønnesutvalget", har i NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke levert sine anbefalinger for den fremtidige organiseringen av Den norske kirke og for forholdet mellom Staten og Kirken, herunder selve statskirkeordningen, finansiering av kirken, gravferdsordningen, ivaretagelse av kirkebygg m.m. Utredningen er sendt på høring til bl.a. de kirkelige fellesrådene i kommunene og til landets kommuner.

Vedlegg:

1. Brev datert 24.04.2006 fra Kultur- og kirkeminister Trond Giske.
2. Spørsmål til høringsinstansene.
3. NOU 2006:2 Staten og den norske kirke:
Kapittel 1 Mandat og arbeidsform.
Kapittel 2 Sammendrag.
4. Uttalelse fra Kirkelig fellesråd i Sørum.

Andre dokumenter, som ikke er vedlagt:

- NOU 2006:2 øvrige kapitler.

Saksutredning:

Bakgrunn for saken:

Grunnloven § 2 slår fast at: *"Alle Indvaanere af Riget have fri Religionsøvelse. Den evangelisk-lutherske Religion forbliver Statens offentlige Religion. De Indvaanere, der bekjende sig til den, ere forpligtede til at opdrage deres Børn i samme."* Flere andre bestemmelser i Grunnloven understreker statskirkeordningen, bl.a. § 4, som fastslår at Kongen skal bekjenne seg til den evangelisk-lutherske religion, og § 12, som fastslår at over halvparten av regjeringens medlemmer skal bekjenne seg til statens offentlige religion. Øvrige grunnlovsbestemmelser omhandler Kongens (regjeringens) kirkestyre bl.a. vedr. lærespørsmål og utnevelser.

Statskirkeordningen har vært omdiskutert i mer enn 150 år. Den har vært til behandling i Stortinget en rekke ganger, og flere offentlige og kirkelige utvalg har gjennom årene vurdert den inngående. Det har ikke vært flertall i Stortinget for å oppheve statskirkeordningen, men den har blitt gradvis reformert, og kirken er gitt stadig mer selvstendighet og uavhengighet fra staten.

Stortinget vedtok i 2002 å be regjeringen oppnevne et bredt sammensatt offentlig utvalg for å vurdere forholdet mellom stat og kirke. Et utvalg, ledet av fylkesmann Kåre Gjønnes, ble oppnevnt i 2003. Dette "Stat-kirkeutvalget" avleverte sin utredning "Staten og Den norske kirke" i januar 2006. Utvalget hadde 20 medlemmer.

Utredningen er sendt på høring til bl.a. landets kommuner med frist for å avgi uttalelse 1. desember 2006.

Saksopplysninger:

Kultur- og kirkedepartementet ønsker høringsinstansenes syn på bl.a. følgende problemstillinger:

- Hvilke overordnede prinsipper som bør ligge til grunn for tros- og livssynspolitikken.
- Selve statskirkeordningen – Bør den fortsette eller avvikles.
- I hvilken lov Den norske kirke bør være forankret.
- Hvordan Den norske kirke bør finansieres.
- Hvordan valgordningene og demokratiet i kirkens organer bør være dersom statskirkeordningen avvikles.
- Hva som bør stå i Grunnloven § 2 eller i en annen paragraf dersom statskirkeordningen avvikles, i tillegg til prinsippet om religionsfrihet.
- Hvem som bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen.
- Hvem som bør eie og forvalte kirkebyggene.

Disse og andre problemstillinger vil vi drøfte i de følgende avsnittene og gi forslag til Sørums kommunes uttalelse.

Vurderinger og anbefalinger:

A. Overordnede prinsipper som bør ligge til grunn for tros- og livssynspolitikken, statskirkeordningen

Tros- og livssynsfriheten er i vår tid nedfelt i internasjonale menneskerettighetstraktater som universelle rettigheter. Av de 18 (av 20) i Stat-kirkeutvalget som mener dette prinsippet kan ivaretas ved at statskirkeordningen avvikles, mener 14 at Den norske kirke bør organiseres som en *lovfestet folkekirke*. 4 mener at Den norske kirke bør organiseres som en *selvstendig folkekirke*. 2 mener at statskirkeordningen bør videreføres innenfor Grunnlovens bestemmelser.

Vurderinger og forslag til uttalelse:

Norge er mer enn noen gang tidligere i historisk tid det vi kan kalle et pluralistisk samfunn i livssynssammenheng. Den norske kirke er fortsatt ubetinget det største kirkesamfunnet i landet, men andre tros- og kirkesamfunn har økt sterkt i medlemstall de senere tiårene. Ikke-religiøse livssynssamfunn har også økt sterkt i antall medlemmer og sympatisører. Å opprettholde statskirkeordningen, eller å organisere Den norske kirke som en lovfestet folkekirke, vil begge deler gjennom lovgivningen favorisere, eller framheve, ett kirke-/trossamfunn framfor alle øvrige tros- og livssynssamfunn, uansett om tros- og religionsfriheten lovfestes i Grunnloven og/eller i annen lov.

Tros- og religionsfriheten i seg selv kan utmerket godt være til stede også ved at Den norske kirke organiseres som en lovfestet folkekirke. Men bevisstheten om at ett kirkesamfunn gis en lovfestet status, mens de øvrige samfunn ikke gis tilsvarende, vil bidra til å uthule innbyggernes oppfattelse av reell tros- og religionsfrihet. I en lovfestet folkekirke vil det gå en linje fra de styrende politiske organer til kirkens indre liv, noe som også ville bidra til at tros- og religionsfriheten innen kirken ville være underlagt politisk styring på enkelte områder, i sterkere eller svakere grad.

Overordnet prinsipp for tros- og livssynspolitikken bør av den grunn være at tros- og religionsfriheten fortsatt er lovfestet i Grunnloven, at statskirkeordningen avvikles, og at Den norske kirke organiseres som en selvstendig folkekirke, med samme formelle status som øvrige tros- og livssynssamfunn. Virksomheten til alle tros- og livssynssamfunn må reguleres gjennom én lov, felles for alle. Den norske kirkes relasjoner til den norske stat bør ikke være noen annen, eller kvalitetsmessig annerledes enn for andre samfunn.

B. I hvilken lov bør Den norske kirke være forankret

Den norske kirke – Den evangelisk-lutherske religion – er i dag forankret i Grunnloven § 2.

Stat-kirkeutvalgets flertall, 14 medlemmer, anbefaler at grunnlovsforankringen oppheves, og erstattes av en egen kirkelov for Den norske kirke.

Et mindretall, 4 medlemmer, som går inn for en selvstendig folkekirke som ikke lenger er en del av statsforvaltningen, foreslår som en nær sagt selvfølgelig konsekvens av sitt forslag at virksomheten til Den norske kirke og alle andre tros- og livssynssamfunn reguleres gjennom én felles lovgivning.

Mindretallet på 2 medlemmer som ønsker en videreføring av statskirkeordningen ønsker også at ordningen fortsatt er grunnlovsfestet.

Vurderinger og forslag til uttalelse:

Ved en fortsatt statskirkeordning vil en fortsatt grunnlovsfesting av ordningen i seg selv ikke være unaturlig.

Ut fra vurderingene forrige hovedpunkt, som munnet ut i at vi anbefaler at Sørums kommune støtter opprettelsen av en selvstendig folkekirke, anbefaler vi som en naturlig følge at virksomheten til Den norske kirke og alle andre tros- og livssynssamfunn reguleres gjennom én felles lovgivning, hvor ”ingen er nevnt, ingen er glemt”. All lovgivning må som en konsekvens av dette endres slik at alle bestemmelser som gir noe kirkesamfunn forrang foran andre oppheves/endres, likeledes bestemmelser om konfesjonsplikt, barneoppdragelse, m.m.

C. Hvordan Den norske kirke bør finansieres

Den norske kirke finansieres i dag hovedsakelig gjennom bevilgninger fra stat og kommune. Disse bidragene skal dekke de kirkelig ansattes lønninger, bygging og drift av kirkebygg m.m. Øvrige tros- og livssynssamfunn finansieres dels gjennom medlemskontingent, dels gjennom lovpålagte offentlige tilskudd, hvor tildelingskriteriet er antall medlemmer.

Vurderinger og forslag til uttalelse:

Ved en fortsatt statskirkeordning vil det ikke være unaturlig at det offentlige (stat og kommune) fortsatt har ansvaret for finansieringen.

Ved en lovfestet folkekirke vil det sannsynligvis være naturlig at både staten og kommunen bidrar, men at finansieringen i sterk grad vris over til en livssynsavgift, som skissert i kapittel 2.2.4 i utredningen, kombinert med en medlemskontingent.

Ved en selvstendig folkekirke, som vi har anbefalt at Sørums kommune støtter som modell, vil det være unaturlig at det offentlige begunstiger det ene kirke-/tros-/livssynssamfunnet mer enn de øvrige gjennom finansieringsordningen.

Når det er sagt, må det også understrekes at alle registrerte tros- og livssynssamfunn er sikret offentlig støtte også i dag. Tros- og livssynsaktiviteter er viktig for svært mange innbyggere, og det koster å drive et tros- og livssynssamfunn. En fremtidig finansieringsordning må legges opp slik at samfunnenes indre liv kan opprettholdes, at bygningsmassen deres kan vedlikeholdes og holdes i hevd, at de skal gis mulighet til nødvendig fornyelse av bygninger og eiendeler, osv.

Basis for finansieringen bør av prinsipp, siden det i den modellen vi foreslår vil være snakk om helt selvstendige rettssubjekter, være medlemsavgiften betalt inn direkte fra registrerte medlemmer. I tillegg, og som en vesentlig kilde, bør staten yte bidrag til alle registrerte tros- og livssynssamfunn ut fra nøkkelfaktorer som medlemstall, driftsutgifter/regnskap, eiendomsmasse og dennes driftsutgifter.

Det er bl.a. vesentlig at kulturhistoriske verdier blir minst like godt ivaretatt ved et skille mellom kirke og stat som i dag.

Det er vesentlig at forholdet til Opplysningsvesenets fond (kirkelige eiendommer) trekkes inn i diskusjonene, vurderes og avklares i denne sammenhengen.

D. Hvordan valgordningene og demokratiet i kirkens organer bør være dersom statskirkeordningen avvikles

Den norske kirke som statskirke er en stor og sammensatt organisasjon. Stortinget har mye makt, gjennom myndigheten til å lovregulere kirken og vedta bevilgninger, Kongen i kirkelig statsråd er konstitusjonelt kirkens øverste instans, og mye makt ligger til bl.a. Kirkemøtet og til de mer lokale kirkelige organer. Kirken er m.a.o. et statsorgan, samtidig som den er et trossamfunn med stor grad av indre selvstyre.

Denne todelingen reflekteres i bl.a. hvordan kirken finansieres (en blandingsøkonomi) og gjennom arbeidsgiveransvaret, hvor noen i kirkelige stillinger er statlig ansatt, noen av bispedømmerådene, andre igjen av kirken lokalt.

Vurderinger og forslag til uttalelse:

Ved en opphevelse av statskirkeordningen må kirkens organisasjonsform nødvendigvis måtte endres radikalt.

Statens øverste myndighet over kirken må bortfalle, og erstattes av kirkens egne organer. Den norske kirke må få den samme frihet til å organisere seg som øvrige tros- og livssynssamfunn i Norge har. Norsk lovgivning på alle områder må gjelde likt for Den norske kirke som for øvrige tros- og livssynssamfunn. Som eksempler på dette siste kan nevnes arbeidsmiljøloven og likestillingsloven.

E. Hva bør stå i Grunnloven § 2 eller i en annen paragraf dersom statskirkeordningen avvikles, i tillegg til prinsippet om religionsfrihet

Grunnlovens § 2 har, som tidligere nevnt, følgende bestemmelse om landets verdigrunnlag: *"Alle Indvaanere af Riget have fri Religionsøvelse. Den evangelisk-lutherske Religion forbliver Statens offentlige Religion. De Indvaanere, der bekjende sig til den, ere forpligtede til at opdrage deres Børn i samme."* Ved en avvikling av statskirkeordningen kan de to siste setningene i § 2 ikke opprettholdes i sin nåværende form.

Et flertall (11 medlemmer) i Stat-kirkeutvalget går inn for at formuleringen erstattes av *"Alle Indvaanere af Riget have fri Religionsøvelse. Den kristne og humanistiske Arv forbliver Statens Værdigrunnlag."*

Et mindretall i utvalget (2 medlemmer) går inn for at formuleringen erstattes av *"Denne Grundlov skal sikre Demokrati, Retsstat og Menneskenes iboende og ukrænkelige Rettigheder. Alle Indvaanere af Riget have fri Religionsøvelse. Den kristne og humanistiske Arv forbliver Statens Værdigrunnlag."*

Et mindretall i utvalget (1 medlem) går inn for at formuleringen erstattes av *"Alle Indvaanere af Riget have fri Religionsøvelse. Den norske Kirke forbliver en evangelisk-luthersk Folkekirke. Nærmere Bestemmelser om dens Ordning fastsettes ved Lov."*

Et mindretall i utvalget (1 medlem) går inn for at formuleringen erstattes av *"Staten og dens Myndigheder skal sikre Menneskenes grundlæggende Rettigheder og Friheder efter indgaaede Traktater, og bidrage til at udvikle og fremme disse høie Principer. Alle Indvaanere af Riget have paa lige Betingelser Frihed til udøvelse af Religion og Livsanskuelse."*

Vurderinger og forslag til uttalelse:

Både gjeldende grunnlovsbestemmelse og Stat-kirkeutvalgets fire divergerende forslag til ny lovtekst understreker innbyggernes frihet til religionsutvølse.

I tillegg bør den norske stat, gjennom Grunnloven, forplikte seg til et verdigrunnlag.

Ut fra våre gitte anbefalinger om en selvstendig folkekirke hvor stat og kirke løses helt fra hverandre, kan vi ikke anbefale at statens verdigrunnlag baseres på ett uttrykt verdigrunnlag, som tilsidesetter andre verdigrunnlag. Menneskerettighetserklæringen og andre inngåtte internasjonale avtaler som understreker menneskers rettigheter og frihet er allmenngyldige verdier, som den norske stat allerede har forpliktet seg til, og som gir sterke føringer for hva som skal ligge til grunn for statens virksomhet og dens lovgivning.

Mindretallsforslaget fra Stat-kirkeutvalget til endret § 2 i Grunnloven "*Staten og dens Myndigheder skal sikre Menneskenes grundlæggende Rettigheder og Friheder efter indgaaede Traktater, og bidrage til at udvikle og fremme disse høie Principer. Alle Indvaanere af Riget have paa lige Betingelser Frihed til udøvelse af Religion og Livsanskuelse.*" synes fullt ut å tilfredsstille forpliktelsen til de menneskerettigheter Norge har sluttet seg til, og er samtidig livssynsnøytral, men ikke livssynsfri!

Denne, eller tilsvarende bestemmelse, kan anbefales tatt inn som endret § 2 i Grunnloven.

F. Hvem bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen

Et flertall på 17 i Stat-kirkeutvalget anbefaler at gravferdsloven endres slik at hovedprinsippet blir at kommunene får ansvaret for gravferdsforvaltningen, fordi gravferd er en allmenn oppgave som bør ivaretas av det offentlige, og kommuner er en livssynsnøytral instans.

Et mindretall på 3 anbefaler at kirkelig fellesting beholder ansvaret, fordi de langt fleste gravferder skjer etter Den norske kirkes ritualer, og fordi kirkebygg og kirkegårder de fleste steder er tett integrerte enheter.

Utvalget anbefaler at begrepet kirkegård erstattes av den nøytrale betegnelsen gravlund eller gravplass.

Vurderinger og forslag til uttalelse:

Vi har vanskelig for å forstå mindretallets syn på dette spørsmålet. Alle mennesker skal en gang omfattes av gravferdsordningen, uansett tro/ikke-tro eller livssyn. At de langt fleste gravferder skjer etter Den norske kirkes ritualer, er utvilsomt fordi ordningen i Norge i århundrer har vært administrert av nettopp Den norske kirke.

Flertallets anbefaling om å legge ansvaret til kommunen, som livssynsnøytral instans, bør derfor støttes. På den måten vil pårørende kunne føle seg likeverdige ved gravferder, uansett hvilket livssyn man måtte ha.

Likeledes bør begrepet kirkegård erstattes av den nøytrale betegnelsen gravlund eller gravplass, og den kirkelige vigslingen av hele gravlundene erstattes av ordninger som imøtekommer alles ønske om å kunne gravlegges i jord som ikke er tilegnet et annet livssyn enn det de bekjente seg til.

Ved fremtidig opparbeidelse av nye offentlige gravlunder, bør disse anlegges helt atskilt fra kirker eller andre menigheters hus.

G. Hvem bør eie og forvalte kirkebyggene

Dette spørsmålet er i det minste todelt: Det gjelder for det første eiendomsforholdet til og forvaltningen av kirkebygg i driftsmessig forstand, for det andre gjelder det forvaltning og ivaretagelse av kirkebygg som kulturhistorisk verdifulle objekter.

Utvalget anbefaler at det opprettes statlige tilskuddsordninger til kirkeantikvariske bygninger. Utvalget foreslår også at staten overtar eierskapet til fredede og verneverdige kirker som tas ut av kirkelig bruk.

Vurderinger og forslag til uttalelse:

Ordinær drift av kirken og kirkebygg er drøftet i avsnittet om finansiering av kirken.

Når det gjelder de spesielle kirkelige bygningene, de med kulturhistorisk verdi, vernede eller verneverdige objekter, er det vesentlig at staten oppretter stabile tilskuddsordninger som sikrer at denne kulturarven blir ivaretatt.

Likeledes bør forslaget om at staten overtar eierskapet til fredede og verneverdige kirker som tas ut av kirkelig bruk støttes. Slike objekter er ut fra sin karakter blitt mer av en fellesverdi for samfunnet som helhet enn som gudshus for en særskilt menighet. Staten har lang tradisjon for å kunne overta også verdslige bygninger og anlegg av kulturhistorisk og antikvarisk verdi. Selv om staten overtar eierskapet og vedlikeholdsansvaret for et kirkebygg, er det viktig at de opprinnelige brukerne, for eksempel en menighet, på strenge betingelser kan sikres en mulighet til bruk. Slik bruk er også av kulturhistorisk betydning, jfr. norske stavkirker som kan (på strenge betingelser) benyttes til bryllup, gudstjenester ved særkilte høytider, m.m. På denne måten vil denne typen bygninger bli ikke bare et museum, men et levende museum.

Slikt ansvar for tilskuddsordninger og statlig overtagelse som er tatt opp i de to foregående avsnittene, må gjelde tilsvarende for bygninger tilhørende tros- og livssynssamfunn utenfor Den norske kirke, ut fra likhetsbetraktninger.

Det er også her vesentlig at forholdet til Opplysningsvesenets fond vurderes og avklares i denne sammenhengen, jfr. punktet om finansieringsordningen.

Utskrift av saken til:

- Kultur- og kirkedepartementet
- Kirkelig fellesråd i Sørums
- Kulturseksjonen i Sørums

Sørumsand, den 27.09.2006
Rådmann Rannveig Egerdal Eidet

DET KONGELIGE
KULTUR- OG KIRKEDEPARTEMENT

Statsråden

Vedlegg 1

Høringsinstansene

SORUM KOMMUNE	
Saknr.	06/1969-1
10 MAI 2006	
Journalt.	7164/06
Arkiv.	C 84 & 13 S.ber.: 04E

Deres ref

Vår ref
2006/2706 Ki

Dato
24.04.2006

NOU 2006: 2 Staten og Den norske kirke – Høring

Det offentlige utvalget som har utredet forholdet mellom stat og kirke, avgav sin utredning 31. januar 2006, *NOU 2006: 2 Staten og Den norske kirke*. Formålet med utredningsarbeidet var å skaffe grunnlag for å treffe beslutning om statskirkeordningen skal videreføres, reformeres eller avvikles. Med henblikk på dette formålet ble utvalget bedt om å vurdere statskirkeordningen i sin helhet, mulige eller ønskelige reformer innenfor ordningen og alternativ til statskirkeordningen. Utvalget skulle også vurdere ulike finansieringsordninger, gravferdsforvaltningen, ordninger for ivaretagelse av fredede og verneverdige kirker og ulike eiendomsrettslige spørsmål.

Utvalgets flertall, 18 av de 20 medlemmene, anbefaler at statskirkeordningen oppheves. Blant flertallet anbefaler 14 medlemmer at Den norske kirke organiseres som en "lovforankret folkekirke", mens fire medlemmer anbefaler at Den norske kirke etableres som et selvstendig trossamfunn på lik linje med andre tros- og livssynssamfunn. To av utvalgets medlemmer anbefaler at dagens statskirkeordning videreføres innenfor gjeldende grunnlovsbestemmelser. Når det gjelder finansieringen, kommer utvalget med ulike anbefalinger i forhold til de tre hovedmodellene. Flertallet går likevel inn for at offentlige bevilgninger fortsatt skal stå for hovedfinansieringen av Den norske kirkes virksomhet. Medlemsbidrag vurderes også som finansieringskilde, enten som hovedfinansieringsmåte eller som supplement til offentlige tilskudd.

Jeg er nå særlig opptatt av å få høringsinstansenes syn på de overordnede spørsmålene som gjelder statskirkeordningen og den framtidige organiseringen og finansieringen av Den norske kirke. Men det er også ønskelig å få synspunkter på de andre forslagene som utvalget har kommet med. Som utvalget selv påpeker, er det flere sentrale

spørsmål/temaer som trenger nærmere utredning. Jeg har følgende forståelse for at det kan være vanskelig å ta standpunkt både til spørsmålet om fortsatt statskirke og til mange av de enkeltspørsmålene som reises i kjølvannet av en eventuell endring i forholdet mellom stat og kirke. Til tross for det gjenstående utredningsarbeidet bør vi nå likevel søke å få avklart enkelte prinsipielle hovedspørsmål.

Under arbeidet med denne saken vil jeg oppfordre aktuelle høringsinstanser til å legge til rette for informasjons- og drøftingsmøter, så vel i det enkelte lokalsamfunn som på regionalt og nasjonalt nivå. For eksempel vil det, etter min mening, kunne være fruktbart om folkevalgte for kommunen og den lokale kirken i fellesskap drøfter hvilken løsning på forholdet mellom stat og kirke som vil være best på deres sted.

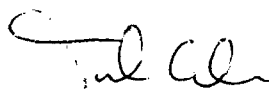
For å lette departementets arbeid med å oppsummere høringen vedlegges et skjema som jeg ber høringsinstansene fylle ut og returnere sammen med sin uttalelse. Jeg er klar over at det for mange høringsinstanser kan være vanskelig å besvare spørsmålene uten å ta viktige forbehold eller legge bestemte forutsetninger til grunn for sine svar. Så langt det lar seg gjøre, ber jeg likevel høringsinstansene om å sette kryss for de alternativene som ligger nærmest den enkelte høringsinstansen sitt syn, samtidig som de nærmere avveiningene og vurderingene nedfelles i selve høringsuttalelsen. For kollegiale organer ber jeg også om at stemmetall ved eventuell uenighet fremgår av høringsuttalelsen.

En elektronisk utgave av *NOU 2006: 2 Staten og Den norske kirke* er tilgjengelig på Internett på følgende adresse: <http://www.dep.no/kkd/norsk/dok/hoering/bn.html>. Her finnes også dette høringsbrevet og spørreskjemaet samt et eget hefte, *Statskirke – om forholdet mellom staten og Den norske kirke*, som presenterer hovedtrekkene ved utvalgets utredning og anbefalinger. Dette heftet er tidligere sendt til kommunene, de kirkelige fellsrådene, menighetsrådene og presteskapet.

Høringsuttalelse sammen med spørreskjema i utfylt stand bes sendt Kultur- og kirkedepartementet, Kirkeavdelingen, Postboks 8030 Dep, 0030 Oslo.

Fristen for å uttale seg er **1. desember 2006**.

Med hilsen

Trond Giske

Vedlegg

- NOU 2006: 2 Staten og Den norske kirke
- Spørreskjema
- Liste over høringsinstansene

Staten og Den norske kirke – Spørsmål til høringsinstansene

Navn på høringsinstans:

Type høringsinstans

- ☐ Kommune
- ☐ Menighetsråd/kirkelig fellesråd/bispedømmeråd
- ☐ Prost/biskop
- ☐ Tros- eller livssynssamfunn utenfor Den norske kirke
- ☐ Frivillig organisasjon innenfor Den norske kirke
- ☐ Annen offentlig instans
- ☐ Annen privat instans

1. Hvilke overordnede prinsipper bør ligge til grunn for tros- og livssynspolitikken?

Svar:

2. Den norske kirke som statskirke:

- ☐ Bør fortsette
- ☐ Bør avvikles
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

3. I hvilken lov bør Den norske kirke være forankret?

- ☐ Grunnloven
- ☐ Egen kirkelov vedtatt av Stortinget
- ☐ Lov om trossamfunn
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

4. Hvordan bør Den norske kirke finansieres?

- ☐ Gjennom medlemsavgift
- ☐ Medlemsavgift med noe støtte fra det offentlige
- ☐ Støtte fra det offentlige og med noe medlemsavgift
- ☐ Offentlig finansiering uten medlemsavgift
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

5. Hvordan bør valgordningene og demokratiet være dersom statskirkeordningen avvikles?

- ☐ Valgordningene bør være som i dag
- ☐ Øke bruken av direkte valg til kirkens besluttende organer
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

Eventuelle andre ordninger:

6. Dersom statskirkeordningen avvikles, hva bør i så fall stå i § 2 (eller i en annen paragraf) i Grunnloven i tillegg til prinsippet om religionsfrihet?

(Her kan du/dere sette kryss på ett eller flere alternativer)

- ☐ Ingen tillegg
- ☐ De politiske prinsipper som statsforfatningen bygger på; så som demokrati, rettstaten og menneskerettighetene
- ☐ Det kristne og humanistiske verdigrunnlaget
- ☐ Det humanistiske verdigrunnlaget
- ☐ At Den norske kirke er en evangelisk-luthersk kirke
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

Eventuelt annet:

7. Hvem bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen?

- ☐ Den lokale kirke (menighetsråd eller kirkelig fellesråd)
- ☐ Kommunen
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

8. Hvem bør eie og forvalte kirkebyggene?

- ☐ Den lokale kirke bør eie kirkebyggene og ha det økonomiske ansvaret
- ☐ Den lokale kirke bør eie kirkebyggene, og kommunen bør ha det økonomiske ansvaret
- ☐ Kommunen bør eie kirkebyggene og ha det økonomiske ansvaret
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

NOU

Norges offentlige utredninger 2006: 2

Staten og Den norske kirke

Utredning fra Stat – kirke-utvalget oppnevnt ved kongelig resolusjon
av 14. mars 2003.

Avgitt til Kultur- og kirkedepartementet 31. januar 2006.

Kapittel 1

Mandat og arbeidsform

1.1 Innledning

Statskirkeordningen har vært omdiskutert i mer enn 150 år. Den har vært vurdert av flere offentlige og kirkelige utvalg og har vært til drøfting og behandling i Stortinget en rekke ganger.

En offentlig utnevnt kommisjon fra 1971 foreslo i NOU 1975:30 *Stat og kirke* at Den norske kirke skulle bli en fri folkekirke. Da saken ble behandlet i 1982, besluttet Stortinget nesten enstemmig å videreføre statskirkeordningen. Senere har det blitt fremsatt flere forslag om å avvikle ordningen, men ingen av forslagene har fått tilstrekkelig (kvalifisert) flertall i Stortinget. Ordningen har imidlertid blitt reformert gjennom ulike lovendringer som har gitt Den norske kirke større selvstendighet. I dag har de fleste politiske partier programfestet å avvikle statskirkeordningen i sin nåværende form.

Kirkerådet nedsatte i 1998 et utvalg som skulle utrede forholdet mellom kirke og stat. Utvalget la frem sin utredning *Samme kirke – ny ordning* i 2002, med en klar anbefaling om en ny ordning av forholdet mellom stat og kirke. I den kirkelige høringsrunden som fulgte var det mange kritiske kommentarer til utvalgets forslag. Saken ble behandlet på Kirkemøtet høsten 2002. Kirkemøtet vedtok å arbeide med reformer innenfor eksisterende ordning, men anbefalte samtidig at det ble oppnevnt et offentlig utvalg til å utrede forholdet mellom stat og kirke.

I 2002 ble det i Stortinget foreslått å oppnevne en bredt sammensatt offentlig kommisjon for å vurdere forholdet mellom stat og kirke. Stortingskomiteen gikk i sin innstilling inn for dette, og et enstemmig Storting sluttet seg til innstillingen. Regjeringen fulgte opp vedtaket og oppnevnte i mars 2003 et offentlig utvalg på 20 medlemmer.

1.1.1 Medlemmer

Stat – kirke-utvalget ble oppnevnt ved kongelig resolusjon av 14. mars 2003. Utvalget fikk en bred sammensetning med representanter fra alle de politiske partiene på Stortinget, kirkelige organer, den samiske befolkning, Norges Frikirkeråd, Human-Etisk Forbund, ulike religioner og repre-

sentanter med spesiell fagkompetanse. Åtte av medlemmene ble oppnevnt etter forslag fra de politiske partiene på Stortinget.

Regjeringen oppnevnte følgende medlemmer i utvalget:

- Fylkesmann Kåre Gjønnes, Orkdal (leder)
- Pensjonist Marit Tingelstad, Gran (nestleder)
- Lagssekretær Jorund Andersen, Kristiansand
- Domprost Per-Otto Gullaksen, Fredrikstad
- Sokneprest Jens-Petter Johnsen, Oslo
- Gruppeleder Helge Kolstad, Trøgstad
- Biskop Per Oskar Kjølås, Tromsø
- Husmor Hildur Larsen, Sveio
- Prosjektleder Lena Larsen, Oslo
- Prosjektleder Vibeke Limi, Bærum
- Stortingsrepresentant Inge Lønning, Oslo
- Direktør Kjell Nordstokke, Oslo/Geneve
- Generalsekretær Dag Nygård, Notodden
- Spesialrådgiver Ingar Samset, Trondheim
- Fagsjef Bente Sandvig, Bærum
- Rådgiver Hege Fjellheim Sarre, Karasjøk
- Advokat Fredrik Sejersted, Oslo
- Spesialrådgiver Anfin Skaaheim, Asker
- Kirkeverge Hege Steinsland, Haram
- Høgskolelektor Pia Svensgaard, Tromsø (til desember 2003)
- Lektor Tone Løwe, Hegra (fra desember 2003)

1.1.2 Mandat

Utvalget fikk følgende mandat:

«Formålet med utredningen er å gi grunnlag for å treffe beslutning om statskirkeordningen skal videreføres, reformeres eller avvikles. Det legges til grunn at Den norske kirke fremdeles skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke.

Med henblikk på formålet, skal utvalget vurdere:

1. Statskirkeordningen i sin helhet slik den er utformet og virker i Norge.
2. Mulige eller ønskelige reformer innenfor rammen av det en med rimelighet kan karakterisere som en statskirke.
3. Alternativ til statskirkeordningen og overgangsordninger ved et eventuelt opphør av statskirkeordningen.

4. Finansiering av kirkelig virksomhet, herunder spørsmål knyttet til medlemsavgift, livssynsavgift, skatt og statlige/kommunale bevilgninger.
5. Gravferdsforvaltningen.
6. Ordninger for ivaretagelse av fredede og verneverdige kirker.
7. Eiendomsretten til kirker og kirkegårder, andre aktuelle eiendommer, opplysningsvesenets fond m.v. ved et eventuelt opphør av statskirkeordningen.
8. Hvilke konsekvenser foreslåtte endringer i kirkeordningen antas å ha for blant annet oppslutningen om Den norske kirke, for det åndelige liv, for kirkelig undervisning og diakoni, for vår kultur og for verdigrunnlaget i vårt folk.

Det forutsettes at utvalget i tilknytning til sine tilrådinger legger fram konkrete forslag til nødvendige endringer i Grunnloven og/eller annen lovgivning.

Det bør være et mål for utvalget å foreslå løsninger som kan få bredest mulig oppslutning og som sikrer at kirkens medlemmer opplever å ha sin kirke i behold og at samfunnets verdiforankring ikke svekkes. Utvalget bør konsentrere seg om forholdet mellom staten og Den norske kirke. Det må tas nødvendige hensyn til ivaretagelse av religionsfriheten, uten at det dermed forutsettes at utvalget utreder religionspolitiske spørsmål generelt.

Det er ønskelig at utvalget arbeider i dialog med kirkelige organer og andre aktuelle aktører i samfunnet.

Utvalget kan utarbeide delrapporter med mulige og alternative grunnlovsforslag. Disse må foreligge på et tidspunkt som gjør det mulig at det, i Stortinget, kan fremsettes grunnlovsforslag innenfor den fristen som gjelder for slike forslag inneværende stortingsperiode. Utvalget skal legge fram sin utredning innen utgangen av 2005.»

1.2 Utvalgets forståelse av mandatet

I følge mandatet skal utvalget beskrive statskirkeordningen slik den er utformet og virker i Norge. Utvalget har ikke beskrevet og vurdert alle sider ved Den norske kirkes virksomhet, men først og fremst redegjort for forhold som har sammenheng med statskirkeordningen. Utvalget har tatt utgangspunkt i dagens situasjon, samt beskrevet hvordan ordningen historisk sett har oppstått og utviklet seg. For å gi perspektiver til forslag om mulige reformer og fremtidige ordninger, har utvalget funnet det nyttig å innhente informasjon om andre land og kirker.

Utvalget har i første rekke vurdert forholdet mellom staten og Den norske kirke, og har derfor ikke foretatt en grundig gjennomgang av ansvars- og oppgavefordelingen mellom de ulike nivåene i Den norske kirke. Begrunnelsen for en slik avgrensning er at selve formålet med utredningen er å gi et grunnlag for å beslutte om statskirkeordningen skal videreføres, reformeres eller avvikles. Utvalget har imidlertid kommentert og til dels tatt stilling til reformtema som direkte eller indirekte kan ha sammenheng med kirkens forhold til staten. Tidligere og pågående reformarbeid innenfor Den norske kirke er dessuten referert i utredningen.

Mandatet poengterer at «...det må tas nødvendige hensyn til ivaretagelse av religionsfriheten.» De internasjonale menneskerettighetskonvensjonene er tatt inn i norsk lovgivning gjennom menneskerettighetsloven av 1999. Utvalget har derfor vurdert dagens statskirkeordning og alternative kirkeordninger i henhold til kravene til religionsfrihet og likebehandling. I utredningen har utvalget brukt begrepet «tros- og livssynsfrihet» i stedet for religionsfrihet. Den mest anvendte internasjonale betegnelsen er «Freedom of Religion or Belief».

Det faller utenfor mandatet å gjennomgå og foreslå en samordnet tros- og livssynspolitik for det norske samfunnet. Utvalget anbefaler at et slikt arbeid settes i gang når det fremtidige forholdet mellom staten og Den norske kirke er avklart.

Mandatet sier at arbeidet skal basere seg på en videreføring av kirkens selvforståelse: «Det legges til grunn at Den norske kirke fremdeles skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke.» Denne målformuleringen er vedtatt av Kirkemøtet og benyttet bl.a. i budsjettproposisjonene til Stortinget i de senere årene. Utvalget har derfor ikke sett det som sin oppgave å vurdere eventuelle endringer i hvordan Den norske kirke definerer seg som kirke eller foreslått forandringer i Den norske kirkes formål.

Begrepet folkekirke er ulikt forstått blant utvalgets medlemmer. Kirke- og undervisningskomiteens innstilling om stat og kirke fra 1980-81 oppfatter begrepet folkekirke slik:

«Folkekirke er en betegnelse som blir nyttet både om den kirke vi har og om en kirke som er løsrevet fra staten. Med folkekirke menes en kirke hvor dåpen er grunnlag for medlemskap og stemmerett, og vel også en kirke som omfatter det store flertall av folket. Motsetningen til folkekirken blir da en kirke hvor det i tillegg til dåpen kreves personlige kvalifikasjoner eller erklæringer for å kunne bli medlem eller ha stemmerett i kirken. Det kan heller ikke være

tvil om at for store deler av folket står også uttrykket 'folkekirken' for en kirke hvor mennesker får ta del i kirkelige handlinger som dåp, konfirmasjon og vigsel uten at det stilles krav til deres personlige trosforhold.»

Dette er imidlertid ingen uttømmende definisjon. Betegnelsen folkekirke brukes både om kvalitative og kvantitative kjennetegn på Den norske kirke og fortolkes på ulike måter. Det er enighet i utvalget om at det ikke er nødvendig med en eksakt definisjon av begrepet for å kunne vurdere relasjonene mellom staten og kirken eller foreslå endringer. Utvalget vil presisere at Den norske kirke ikke har eksklusiv rett på begrepet folkekirke. Utvalget ser også farene ved å etablere en forståelse av «folk» og «kirke» som sammenfallende størrelser, og å knytte utviklingen av det norske samfunnet til en slik sammenkobling. Ikke minst er dette problematisk i forhold til de som ikke er medlemmer av Den norske kirke. Utvalget har likevel valgt å benytte «folkekirke» som del av navnet på de foreslåtte alternativene for å understreke at Den norske kirke kan videreføre sin identitet som folkekirke uavhengig av endringer i forholdet mellom staten og kirken.

Mandatet forutsetter at: «...utvalget i tilknytning til sine tilrådinger legger fram konkrete forslag til nødvendige endringer i Grunnloven og/eller annen lovgivning». Utvalget har fulgt opp dette, og også beskrevet de viktigste konsekvensene som de ulike alternativene innebærer for staten, Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn.

Tallpunktene 4 – 7 i mandatet angir ulike tema av organisasjonsmessig, juridisk og økonomisk karakter: Finansiering av kirkelig virksomhet, gravferdsforvaltning, ordninger for ivaretagelse av fredede og verneverdige kirker og eierforholdet til kirker, kirkegårder og andre eiendommer ved eventuelt opphør av statskirkeordningen. Gravferdsforvaltningen og ordninger for ivaretagelse av fredede og verneverdige kirker er vurdert uavhengig av fremtidig kirkeordning. Forslag til mulige finansieringsordninger og eierforhold er derimot relatert til de ulike alternativene for forholdet mellom staten og Den norske kirke.

Mandatet understreker at utvalget skal foreslå inkluderende løsninger som ikke virker fremmedgjørende på kirkens medlemmer og som ikke svekker samfunnets verdiforankring. Dette inngår i vurderingene av de ulike alternativene for fremtidig kirkeordning, i utvalgets argumentasjon og endelige tilråding.

Mandatet forutsetter at utvalget skal legge frem en utredning, men utvalget kunne utarbeidet delrapporter med mulige og alternative grunnlovsforslag. Slike forslag måtte utvalget i så fall fremlegge allerede etter ett års arbeid, dvs. sommeren 2004. Utvalget besluttet tidlig å konsentrere seg om å lage én utredning, både fordi flere delutredninger ville kreve mye ekstraarbeid og ressurser for øvrig, og fordi det kunne gjøre det vanskeligere for utvalget å levere en helhetlig og konsistent hovedutredning. Utvalget mente det ville være uheldig å isolere grunnlovsspørsmålene og presentere alternative forslag uten at de var satt i sammenheng med de øvrige juridiske, organisasjonsmessige og økonomiske overveielser som utvalget måtte gjøre.

1.3 Utvalgets arbeid

Utvalget har hatt i alt 39 møtedager, fordelt på 17 møter. Høsten 2003 ble utvalgets møte kombinert med en tre dagers studietur til Sverige, Finland og Danmark, hvor det ble avholdt møter med representanter for statlige og kirkelige myndigheter og andre tros- og livssynssamfunn. Representanter for media var med på studiereisen. På flere av møtene har ressurspersoner utenfra vært invitert til å holde foredrag for utvalget. Utvalget har også arrangert et åpent folkemøte i Karasjok.

Utvalgets leder, medlemmer av utvalget og sekretariatet har underveis i arbeidet deltatt på flere seminarer i inn- og utland og hatt kontakt med en rekke personer, organisasjoner og institusjoner innen Den norske kirke og i samfunnet ellers, i tråd med mandatets ønske om at utvalget arbeider i dialog med kirkelige organer og andre aktuelle aktører i samfunnet.

For å sikre at alle medlemmene i utvalget ble involvert på like fot, har den tradisjonelle møteformen med plenumsdiskusjoner vært supplert med andre møte- og arbeidsformer. Et intranettsted for utvalgets medlemmer ble etablert høsten 2003.

Utvalget har innhentet betenkninger og utredninger fra ulike fagmiljøer. Flere av disse har vært ressursmateriale for arbeidet med utredningen. En oversikt over hvilke, finnes i litteraturlisten.

1.4 Sekretariat

Sekretariatet ble lagt til Trondheim og var fullt operativt fra 1. juni 2003. Frem til 6. april 2005 ble det ledet av Johannes Ulltveit-Moe, med Kristin Grimstad som medarbeider. Johannes Ulltveit-Moe

arbeidet vekselvis i Oslo og Trondheim, mens Kristin Grimstad har hatt kontor i Statens Hus i Trondheim. Ulltveit-Moe trådte ut av sekretariatet 6. april 2005. Fra da av har sekretariatet vært ledet av Kristin Grimstad som har hatt bistand til sekretariatsarbeidet av innleid konsulenthjelp.

Fra 15. september 2004 har de fire utvalgsmedlemmene Per-Otto Gullaksen, Jens-Petter Johnsen, Bente Sandvig og Fredrik Sejersted utgjort en tekstgruppe som har bistått sekretariatet med å utarbeide tekstforslag i utredningen. Fra 15.

august 2005 har utvalgsmedlem Jens-Petter Johnsen, i forståelse med departementet og utvalget, arbeidet i 60 % for sekretariatet. Geir Gangstad har arbeidet på deltid med design og tekstutforming av utredningen fra 1. juli 2005.

Sekretariatet har gjennom hele arbeidet hatt verdifull bistand fra ulike kompetansemiljøer, både gjennom konkrete bestillingsoppdrag, møter og mer uformell kontakt. Fylkesmannens administrasjon i Sør-Trøndelag har bistått med praktisk og administrativ støtte.

Kapittel 2

Sammendrag

2.1 Utvalgets standpunkter

2.1.1 Fremtidig kirkeordning

Formålet med utredningen er å gi grunnlag for å treffe beslutning om statskirkeordningen skal videreføres, reformeres eller avvikes. Utvalgets flertall på 18 medlemmer anbefaler at dagens statskirkeordning oppheves, og at det etableres en ny kirkeordning for Den norske kirke. Et flertall av disse, 14 medlemmer, anbefaler at Den norske kirke organiseres som en lovforankret folkekirke. Et mindretall av disse, 4 medlemmer, anbefaler at Den norske kirke organiseres som en selvstendig folkekirke. To medlemmer anbefaler at dagens statskirkeordning videreføres innenfor gjeldende grunnlovsbestemmelser.

Lovforankret folkekirke

Flertallets forslag om en lovforankret folkekirke innebærer at Grunnlovens nåværende bestemmelser om statskirkeordningen oppheves, og at Den norske kirke blir et selvstendig rettssubjekt med egne styringsorganer og med selvstendig ansvar for alle saker som har med kirkens tro og virksomhet å gjøre. Biskoper utnevnes av kirkens egne organer, på grunnlag av en bred nominasjons- og valgordning. Den norske kirke gis fortsatt en særlig tilknytning til staten gjennom en kirkelov, gitt av Stortinget. Flertallet anbefaler at denne kirkeloven utformes som en kortfattet rammelov og forankres i en grunnlovsbestemmelse.

Statskirkeordningen ble til i en annen tid og i et mer homogent samfunn. I møte med samtidens krav er det stadig nødvendig å tilpasse kirkens ordninger til nye utfordringer. Det synes ikke lenger å være rom for ytterligere reformer innenfor Grunnlovens rammer. Flertallet mener at en lovforankret folkekirke ivaretar stillingen som Den norske kirke har i landets historie og understreker kontinuiteten mellom nåværende og ny kirkeordning. Samtidig uttrykker ordningen at kirken, i likhet med andre tros- og livssynssamfunn, er et trossamfunn med en egenart forskjellig fra statens. Flertallet legger avgjørende vekt på at Den norske kirke

fortsatt skal være en landsdekkende kirke med bred kontaktflate og med rom for ulike grader av trosengasjement og aktivitet blant sine medlemmer. Kirkens selvforståelse og egenart som trossamfunn må ivaretas slik at den kan oppfylle sin oppgave som kirke og styrke sin rolle som folkekirke.

Gjennom de senere år er kirkens demokratiske strukturer bygd ut på alle nivåer. Kirken har egne organer som kan overta de oppgaver som Kongen (regjeringen) i dag ivaretar. Flertallet vil likevel understreke at det er behov for tiltak som styrker både valgdeltakelse og representativitet.

Forholdet mellom kirke og folk fremstår for flertallet som langt viktigere enn forholdet mellom kirke og stat. Dette forholdet avhenger først og fremst av om kirken klarer å formidle sitt budskap på en måte som vekker engasjement i befolkningen. Det er folks tilhørighet i menighetene som er avgjørende for kirkens fremtid, ikke ordningen av forholdet mellom kirke og stat. Men i den grad kirkeordningen har betydning i denne sammenheng, mener flertallet at en lovforankret folkekirke gir Den norske kirke det beste grunnlaget for en sterk tilknytning mellom kirke og folk. Flertallet ser det som en fordel at en lovforankret folkekirke kan utfordre kirkemedlemmene til deltakelse og medvirkning. Mangfoldet av medlemmer, med ulike grad av engasjement, gir alle viktige bidrag til kirkens liv.

Selvstendig folkekirke

Utvalgets ene mindretall på 4 av 20 medlemmer ønsker en avvikling av statskirkeordningen og anbefaler en selvstendig folkekirke som modell for en ny kirkeordning. Det innebærer at Den norske kirke ikke lenger er en del av statsforvaltningen, men etableres som et selvstendig trossamfunn på lik linje med andre tros- og livssynssamfunn. Virksomheten reguleres gjennom en felles lovgivning for alle tros- og livssynssamfunn. Dette mindretallet legger avgjørende vekt på at Den norske kirke fullt ut må betraktes og behandles som et trossamfunn og at politiske organer ikke kan bestemme noe som gjelder kirkens grunnlag, oppdrag og

måte å fremtre på ut fra sin egenart. Etter dette mindretallets mening er dette den kirkeordningen som synliggjør det klarest, samtidig som den best ivaretar kravet om likebehandling for alle tros- og livssynssamfunn.

Grunnlovsforankret folkekirke

Utvalgets andre mindretall på 2 av 20 medlemmer anbefaler en fortsatt grunnlovsforankret folkekirke som modell for fremtidens kirkeordning. Det innebærer en videreføring av dagens statskirkeordning slik at dagens grunnlovsbestemmelser opprettholdes. Etter dette mindretallets mening er det dagens statskirkeordning som best sikrer at Den norske kirke er der for alle som ønsker det, og som best sikrer en tilstrekkelig lav terskel for at alle skal kunne føle seg hjemme i kirken uansett trosengasjement. Disse medlemmer mener det er av stor betydning at Grunnlovens bestemmelser som angår kirken videreføres, og frykter at fjerning av paragrafene som omtaler den lutherske lære og de tilhørende ordninger vil skape et konstitusjonelt tomrom som vi ikke skuer rekkevidden av.

Verdiparagraf

Som en konsekvens av forslaget om en lovforankret folkekirke, oppheves Grunnlovens § 2 annet ledd. Denne grunnlovsparagrafen er i juridisk forstand ingen verdiparagraf for samfunnet, men er av mange oppfattet slik. I mandatet bes utvalget foreslå løsninger som sikrer at samfunnets verdiforankring ikke svekkes. Et flertall på 13 medlemmer anbefaler at det inntas en ny verdiparagraf i Grunnloven som inneholder en særskilt henvisning til kristne og humanistiske verdier. Et mindretall på ett medlem anbefaler en konfesjonsuavhengig verdiparagraf som henviser til anerkjente fellesverdier eller til menneskerettighetene, mens et annet mindretall på 5 medlemmer mener det ikke er behov for noen ny bestemmelse i Grl. § 2 som viser til samfunnets historisk baserte verdier (kristne og andre). Et annet mindretall på ett medlem anbefaler at endringen av § 2 begrenses til det som følger av overgangen fra statsreligion til lovforankret folkekirke.

Statens tros- og livssynspolitik

Dersom dagens statskirkeordning oppheves, endres grunnlaget for den nåværende statlige tros- og livssynspolitikken og denne politikken må dermed gjennomtenkes på nytt. Et flertall på 13 med-

lemmer anbefaler at statens ansvar for å føre en aktivt støttende tros- og livssynspolitikk grunnlovsfestes. Flertallet mener det vil gi et konstitusjonelt vern for alle tros- og livssynssamfunn, og markere at dette er en virksomhet som er særlig viktig for samfunnet. Et mindretall mener at det verken er nødvendig eller ønskelig å vedta en slik grunnlovsbestemmelse fordi hensynet til tros- og livssynsfriheten er ivaretatt gjennom andre regler.

2.1.2 Finansiering

Utvalget mener det er en offentlig oppgave å bidra økonomisk og på andre måter legge til rette for tros- og livssynssamfunnenes virksomhet, slik det skjer i dag.

For flertallets foreslåtte kirkeordning, en lovforankret folkekirke, anbefaler et flertall på 15 utvalgsmedlemmer at offentlige bevilgninger står for hovedfinansieringen, med statlige tilskudd som dekker lønninger og tilknyttede personalkostnader for alle kirkelige ansatte og kommunale tilskudd som dekker bygging, vedlikehold, forvaltning og drift av kirkebygg. Dette kombineres med et mindre medlemsbidrag som skal dekke finansieringen av menighetens øvrige virksomhet.

Et mindretall anbefaler at den offentlige bevilgningen i sin helhet kommer fra staten. Et annet mindretall anbefaler en hovedfinansiering gjennom en medlemskontingent, supplert med offentlige tilskudd til særskilte formål.

2.1.3 Gravferdsforvaltningen

Flertallet på 17 av 20 medlemmer anbefaler at gravferdsloven endres slik at hovedprinsippet er at kommunen har ansvaret for gravferdsforvaltningen, fordi gravferd er en allmenn oppgave som bør ivaretas av det offentlige. Kommunen er en tros- og livssynsmessig nøytral instans, og skillet mellom de juridiske og praktiske sidene ved gravferd og de religiøse og seremonielle sidene blir tydeligere. Samtidig blir Den norske kirke frigjort fra en stor og ressurskrevende oppgave. Dette hindrer ikke at kommunen kan inngå avtale med Den norske kirke om å overføre ansvaret til kirkelig fellesråd der det er hensiktsmessig.

Utvalgets mindretall på 3 av 20 medlemmer anbefaler at kirkelig fellesråd beholder ansvaret, både fordi langt de fleste gravferder skjer etter Den norske kirkes ritualer og fordi kirkebygg og kirkegårder utgjør en integrert helhet de fleste steder. Mindretallet påpeker at det heller ikke er registrert noe ønske i flertallet av befolkningen om å flytte ansvaret over på kommunene, og at de

fleste er fornøyde med måten kirkelig fellesråd ivaretar ansvaret på.

Utvalget anbefaler at begrepet kirkegård i lovverket erstattes av den nøytrale betegnelsen gravlund eller gravplass. Det bør vurderes å erstatte vigsling av hele gravlundene med vigsling av enkeltfelt for å tydeliggjøre at deler av gravlundene benyttes av flere tros- og livssynssamfunn.

Det er et økende behov for å ivareta ulike tros- og livssynsmessige behov og gravskikker på en tilfredsstillende måte. Utvalget anbefaler derfor at det etableres et faglig forum i hvert bispedømme/fylke med rådgivende funksjon i forhold til fellesråd/kommune. Forumet bør ha særlig fokus på samarbeid mellom de ansvarlige for gravferdsseremoni og gravferdsforvaltning, ulike gravferdsskikker og gravlundene som kulturminner.

2.1.4 Fredede og verneverdige kirker

Kirkebygg og kirkekunst er ikke bare en kilde til kunnskap om den kristne kulturarv og om trosliv og trosuttrykk gjennom århundrene. Like mye er det et uttrykk for byggeskikk, håndverkstradisjoner, materialbruk og stilarter. Kirkenes utsmykning er blant landets viktigste kunstsatter. Ut fra kulturpolitiske hensyn mener utvalget det må etableres særskilte finansieringsordninger for fredede og verneverdige kirker, uavhengig av den fremtidige relasjonen mellom staten og Den norske kirke.

Utvalget anbefaler at det, i tillegg til dagens støtteordninger for kulturhistoriske bygg, opprettes en særskilt statlig kirkeantikvarisk tilskuddsordning tilsvarende den svenske løsningen. Tilskuddsordningen skal automatisk tre i kraft når et kirkebygg er fredet eller vernet. Utvalget anbefaler at en slik tilskuddsordning, uavhengig av fremtidig kirkeordning, forvaltes av sentrale kirkelige myndigheter som fordeler tilskuddet etter søknader fra menigheter og/eller fellesråd. Riksantikvaren skal uttale seg om den enkelte søknad.

Et flertall på 17 av 20 medlemmer understreker også behovet for ekstra økonomiske strakstiltak innenfor dagens bevilgningsordninger for å hindre ytterligere forfall og ødeleggelse av kirkebygg.

Utvalget mener at alle kirker må kunne tjene til sitt bruksformål som menighetskirke uavhengig av vernestatus. Det må kunne gjøres investeringer og oppgraderinger som gjør dette mulig. Utvalget foreslår at staten overtar eierskapet til fredede og verneverdige kirker som tas ut av kirkelig bruk.

Utvalget anbefaler at det etableres et kulturminnefaglig kompetansesenter innenfor Den nor-

ske kirke. Senteret bør etableres i tilknytning til eksisterende kulturminnefaglige miljøer.

2.1.5 Eiendomsrett

Kirker og kirkefond

Utvalget legger til grunn at Den norske kirke ved en endret kirkeordning blir et eget rettssubjekt, og at kirken også sentralt kan tilføres faste eiendommer og kapital. Utvalgets flertall mener eierforhold mellom Den norske kirke sentralt og lokalt bør bygge på en videreføring av grunnprinsippet om soknenes eiendomsrett til soknekirker og lokale kirkefond.

Mindretallet anbefaler at det ved en endret kirkeordning foretas et samlet bo-oppgjør, da kirkebygg, kirkelig infrastruktur og eiendomsmasse er bygd opp av fellesskapet gjennom århundrer, bl.a. gjennom beskatning. Dette må det tas hensyn til ved en fremtidig bodeling.

Opplysningsvesenets fond (OVF)

Utvalget mener at spørsmålet om eiendomsretten til OVF ikke kan avgjøres gjennom juridiske utredninger, men må avgjøres ved en politisk beslutning i Stortinget. Flertallet på 18 av 20 medlemmer anbefaler at OVF overføres til Den norske kirke. Flertallet legger til grunn at en overføring av OVF til Den norske kirke ikke gir andre tros- og livssynssamfunn noe krav på tilsvarende økonomisk kompensasjon.

Et mindretall anser OVF som statens eiendom og fellesskapets verdier. Eiendommer som i dag er i kirkelig bruk overføres til Den norske kirke, mens andre beholdes av staten eller avhendes.

2.2 Kort om kapitlene

2.2.1 Historisk tilbakeblikk

I KAPITTEL 3 kastes det lys over kirkens historie med hovedfokus på selve statskirkeordningen. Allerede for 1000 år siden ble religionen ansett som en viktig sammenbindende faktor i samfunnet og bevisst brukt i rikssamlingsprosessen av kongene. Kongens religion skulle være folkets religion. Kristendommen ble offisiell religion, og kristenretten ble en del av det vanlige lovverket.

I løpet av middelalderen bygde kirken opp sitt organisasjonsapparat og skaffet seg store økonomiske ressurser. Konge og kirke var fra midten av 1100-tallet de to store maktsentrene i samfunnet som både samarbeidet og konkurrerte. I perioder

lignet kirken en statskirke grunnet den nære forbindelsen med kongemakten.

Reformasjonen medførte store endringer både politisk og kirkelig. Kirken ble nasjonalisert, og staten ble konfesjonell (evangelisk-luthersk). Reformasjonstidens kirke anses i dag som en kongestyrt lands- eller folkekirke med et visst selvstyre.

På 1700-tallet ble statskirkesystemet utviklet. Kirkestyret ble en integrert del av den lutherske konges funksjon som lovgiver og myndighetsutøver «av Guds nåde». Loven om enevoldsstyret forpliktet kongen på den evangelisk-lutherske bekjennelse og ga ham ansvar for undersåttenes kristelige liv. Biskoper og prester forvaltet fullmaktene som Gud og Kongen hadde overdratt dem.

Stat og kirke hadde sammenfallende interesser på flere områder. Befolkningen var livssynsmessig homogen, og religiøse spørsmål ble ansett som en forutsetning for statens eksistens. Allmueskolen fra 1737 ble primært opprettet som en kirkeskole med opplæring i evangelisk-luthersk kristendom og konfirmasjon som skoleavslutning.

Den nye norske staten fra 1814 var en liberal og demokratisk rettsstat. Opplysningstidens statsoppfatning var den sekulariserte staten, men de nye ideene fikk ikke fullt gjennomslag. På det kirkelige området ble enevoldstidens ordninger og forvaltning videreført. Grunnloven fastslo at den evangelisk-lutherske religion fortsatt skulle være statens offentlige religion, og religionsfriheten ble ikke konstitusjonelt sikret. Mens folket tidligere skulle ha samme religion som Kongen, ble nå Kongen pålagt å ha samme religion som «folket» (staten).

På midten av 1800-tallet ble det fremmet forslag om ordninger som kunne gi Den norske kirke større indre frihet og selvstendighet, og i 1870 ble det foreslått å oppheve statskirkeordningen. Men Stortinget fastholdt Grunnlovens bestemmelser om statsreligionen. Liberaliserings- og demokratiseringsprosessen ble likevel stadig mer omfattende, og konfesjonsstatens betydning ble gradvis redusert.

I 1842 opphevet et enstemmig Storting Konventionstikkelpakaten fra 1741. Leke kirkemedlemmer og ikke bare prester kunne nå forkynne offentlig, og lekfolk kunne holde samlinger uten prestens vitende og kontroll. I 1845 ble dissenterloven vedtatt. Den ga norske borgere generell rett til å melde seg ut av statskirken og på visse betingelser etablere andre kristne trossamfunn under offentlig kontroll. Ved endringen av dissenterloven i 1891 fikk også ikke-kristne religioner adgang til å organisere seg i Norge. Den såkalte jødeparagrafen,

som nektet jøder adgang til kongeriket, ble opphevet i 1851. Det generelle forbudet mot munkeordener ble strøket i 1897. Først i 1956 fikk jesuitter adgang til riket. *Lov om trudemssamfunn og ymistanna* ble vedtatt i 1969 og erstattet dissenterloven av 1891.

Forfatningskampen i 1870–80-årene om forholdet mellom den lovgivende og utøvende statsmakt endte med at parlamentarismen ble etablert som statsskikk. Parlamentarismen opphevet den personlige kongemakten. Dette berørte også kirkeordningen, siden Kongen var kirkens øverste leder. Kongens styre skulle utøves av regjeringen, som fra nå av fikk sin politiske legitimitet fra Stortinget. Stortinget hadde ingen konfesjonelle forpliktelser, og kunne dessuten selv gi lover for kirken. Med parlamentarismen ble det alminnelige folkestyret bedre sikret og embetsmakten svekket, men den førte samtidig til uklarhet når det gjaldt det øverste kirkestyrets kirkelige og konfesjonelle forankring.

Under okkupasjonen gjorde representanter for geistligheten og ledere i frivillige kristelige organisasjoner felles front mot nazimyndighetene. Biskopene og de fleste prestene nedla sine statlige embeter våren 1942 og videreførte sin virksomhet i folket med hjemmel i Grunnloven og på grunnlag av ordinasjonen. Dokumentet *Kirkens Grunn* begrunner biskopenes og prestenes embetsnedleggelse både rettslig og teologisk. Statens maktmonopol avvises, fordi Gud står over både staten og kirken. *Kirkens Grunn* understreker at kirken ikke skal være herre over staten i timelige ting, og at staten ikke skal være herre over menneskers samvittighet og tro. I praksis fungerte Den norske kirke som en statsuavhengig kirke fra 1. påskedag 1942 og frem til frigjøringen, da statskirkeordningen igjen trådte i kraft.

Flere offentlige og kirkelige utvalg utredet ulike sider ved forholdet mellom stat og kirke i løpet av 1900-tallet. Statskirkeordningen var til behandling i Stortinget en rekke ganger, men det har aldri vært tilstrekkelig flertall på Stortinget for å oppheve ordningen. Ordningen har imidlertid blitt reformert gjennom ulike lovendringer som gradvis har gitt kirken større selvstendighet og uavhengighet fra staten. Ved at myndighet har blitt delegert, er potensialet for konflikter mellom kirke og stat blitt mindre. Samtidig har utviklingen synliggjort og forsterket spenningen, fordi avstanden mellom Grunnlovens formelle rammer og den faktiske kirkeordningen er blitt større, og fordi kirken institusjonelt sett nå er organisert for å kunne fungere som et selvstendig trossamfunn.

Utviklingen av et mer pluralistisk samfunn har aktualisert debatten om statskirkeordningen. Ikke minst blir ordningen utfordret av befolkningsgrupper med andre kulturtradisjoner og andre trosuttrykk enn majoriteten av den norske befolkningen.

2.2.2 Statskirkeordningen

I KAPITTEL 4 beskrives Den norske kirke som trossamfunn og organisasjon, og lovverket gjennomgås. Bildet av det norske tros- og livssynslandskapet tegnes og blikket kastes utover i Europa. Deretter behandles tros- og livssynsfriheten (religionsfriheten) på prinsipielt grunnlag med de konsekvenser dette har for Den norske kirke, andre tros- og livssynssamfunn og det enkelte menneske, i lys av den nåværende statskirkeordningen.

Den norske kirke som trossamfunn

Den norske kirke er først og fremst et trossamfunn, basert på den evangelisk-lutherske religion. Den er et kirkelig fellesskap bestående av sine dømte medlemmer, og med en identitet forankret i eget trosgrunnlag. Dette konstituerende trosgrunnlaget består av Bibelen og fem bekjennelsesskrifter. Den norske kirke har som formål å være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke.

Ut fra en teologisk forståelse, kan kirkeordningen utformes på ulike måter. Kirkeordningen må reflektere kirkens selvforståelse, sette den i stand til å være kirke og ivareta kirkens og menighetenes egenart og oppdrag. Derneft må den være fleksibel nok til å møte skiftende utfordringer. I tillegg til å sikre Den norske kirkes religionsfrihet, må kirkeordningen også sikre samme frihet for andre tros- og livssynssamfunn og for borgere som ikke er medlemmer av Den norske kirke.

Lovverk

I rettslig forstand har Den norske kirke ikke noen egen konstitusjon. Den er formelt sett konstituert ved Grunnlovens bestemmelser, og dens institusjoner, prosedyrer m.m. er nedfelt og regulert i lov, forskrifter og rundskriv. Den norske kirke er organisert som en del av statsforvaltningen, og underlagt de alminnelige statsmaktenes styring og ansvar. Kongen i kirkelig statsråd er konstituert sett kirkens øverste instans, men mye av myndigheten er i dag delegert bl.a. til Kirkemøtet. Stortingets alminnelige myndighet gjelder til dels også på det kirkelige området, herunder å gi lover, fast-

sette bevilgninger og kontrollere hvordan regjeringen forvalter kirkesakene.

Sett fra statens side er statskirkeordningen først og fremst et rettslig system, nedfelt i en rekke paragrafer i Grunnloven og videre regulert i lov og forskrift. Til sammen danner dette et stort og detaljert regelverk, som ikke bare styrer forholdet mellom Den norske kirke og de statlige myndighetene (Storting, regjering og departement), men også på detaljnivå regulerer kirkens organisasjon, institusjoner, prosedyrer m.m. Ordningen reguleres i hovedtrekk av:

- Grunnloven § 2 annet ledd, om at den evangelisk-lutherske religion er «Statens offentlige Religion» med de føringer det legger.
- Grunnlovens regler om «Kongens kirkestyre» (§§ 4, 12, 16, 27 m.fl.), som gir Kongen (regjeringen) myndighet over Den norske kirke i lærespørsmål, utnevelser m.m.
- Kirkeloven gitt av Stortinget og forskrifter gitt av Kongen i statsråd og departementet.

Organisasjon

Den norske kirke er en stor og sammensatt organisasjon. Samtidig som den er en statskirke, er den også et trossamfunn med høy grad av selvstyre, med både statlige og kirkelige organer. Formelt sett er de alminnelige statsmaktenes også organer for kirken, selv om de ofte oppleves og omtales som eksterne og verdslige.

Ledelsessystemet er todelt med en statlig organisert prestetjeneste (embetslinjen) og folkevalgte rådsorganer (rådslinjen). Derneft er kirken organisert på tre nivåer. Dette gjelder både embetsstruktur og rådsstruktur. Ved siden av de tre hovednivåene er det også delnivåer – på lokalt plan; kirkelig fellesråd og på regionalt plan; prost og et frivillig prostiråd. I tillegg til de faste beslutende organene, er det også andre frivillige råd og møter innenfor kirkens struktur.

Økonomien er en offentlig blandingsøkonomi der kirken er finansiert sentralt av staten og lokalt av kommunene. Staten finansierer prestelønnene og kommunene den lokale kirkes virksomhet, stillinger og kirkebygg.

Arbeidsgiveransvaret er også delt, men langs en litt annen akse. Det er to hovedkategorier av ansatte; presteskapet og de andre. Presteskapet er statlig ansatt, dels av Kongen i statsråd som embetsmenn (biskoper og proster), og dels som ordinære tjenestemenn av bispedømmerådene. De andre ansatte i kirken er lokalt ansatt av kirkens egne organer med en viss koordinering gjennom en felles arbeidsgiverforening.

Ved siden av de statlige organene og de lovfestede kirkelige organene er det en rekke frivillige kirkelige organisasjoner, stiftelser o.l. som definerer seg som virksomheter innen Den norske kirke, med ulike formelle og reelle tilknytningsbånd. Disse utgjør en stor og viktig del av kirkens virksomhet.

Medlemsutvikling

Den norske kirke har aldri hatt flere medlemmer enn i dag. Samtidig har aldri en større andel av befolkningen stått utenfor Den norske kirke. I 1970 var omkring 95 % av befolkningen døpte medlemmer av denne kirken. De aller fleste øvrige var medlemmer i et frikirkesamfunn. I dag er antall medlemmer i Den norske kirke sunket til under 85 %. Antallet som ikke tilhører noe tros- eller livssynssamfunn øker. I 1960 utgjorde denne gruppen 0,6 %, mens gruppen i dag utgjør ca. 6 %.

Tros- og livssynslandskapet

Gjennom de siste 150 år er det etablert en rekke frikirkesamfunn i Norge. Den største gruppen trosamfunn utenfor Den norske kirke, er de andre kristne kirkene. Særlig gjennom de tre siste tiår har Norge utviklet seg til å bli et flerreligiøst samfunn. Fra etableringen av de første islamske trosamfunnene på 1970-tallet og Buddhistforbundet i 1979, har både islam, buddhismen, hinduismen og sikhismen hatt en sterk vekst i Norge. I 1956 ble Human-Etisk Forbund etablert som det første livssynssamfunnet i Norge.

Et internasjonalt perspektiv

I et internasjonalt perspektiv er det svært få statskirker. Tidligere statskirkesystemer er stort sett avløst av ordninger som gir kirker og religionssamfunn full frihet til å ordne sin organisasjon og sin virksomhet etter egne religiøse forankrede prinsipper. Danmark har fortsatt en statskirkeordning som ligner på den norske. Sverige gikk nylig over til en mer fristilt kirke, som fortsatt er lovfestet av Riksdagen, men som har full lovgivningskompetanse i egne saker. Lignende modeller finnes i Finland og Island.

Tros- og livssynsfrihet

I vår tid er tros- og livssynsfrihet (religionsfrihet) en universell rettighet, nedfelt i internasjonale menneskerettighetstraktater som en av de grunnleggende rettigheter. Tros- og livssynsfrihet har

lenge stått sentralt i statskirkedebatten, og har i de senere år vært trukket frem stadig oftere. Prinsippet om tros- og livssynsfrihet er en betydelig utfordring for statskirkeordningen, og et sentralt element i vurderingen av om den skal oppheves.

Tros- og livssynsfrihet er både en individuell og kollektiv rettighet. I dette ligger både en rett til tankefrihet og til åpent å kunne utøve sin tro eller ikke-tro. Videre omfatter det retten til å organisere seg i tros- eller livssynssamfunn. Tros- og livssynsfrihet kan bare begrenses ved lovgivning dersom det er for å beskytte offentlig sikkerhet, orden, helse eller andres fundamentale rettigheter.

Et sentralt spørsmål er om statskirkeordningen krenker Den norske kirkes krav på religionsfrihet. Dette er det ulike oppfatninger om. Det grunnleggende rettslige spørsmålet dreier seg om hvorvidt den statlige styringen av Den norske kirke er ekstern eller intern, altså om og på hvilken måte statsmaktene er «kirkelige organer».

Et like sentralt spørsmål er om statskirkeordningen krenker tros- og livssynsfriheten til statsborgere som ikke er medlemmer av Den norske kirke. De fleste vil mene at de mest grunnleggende sidene er ivaretatt både for den enkelte og for andre tros- og livssynssamfunn. En del praktiske og symbolske områder kan likevel oppleves problematisk. Dette gjelder blant annet kravet om kirkemedlemskap for halvparten av regjeringens medlemmer, forhold ved gravferdsforvaltningen, Den norske kirkes rolle ved nasjonale begivenheter, samt religiøs og livssynsmessig betjening i offentlige institusjoner som Forsvaret, sykehus og fengsler.

2.2.3 Fremtidig kirkeordning

I KAPITTEL 5 presenteres tre alternative modeller for en fremtidig kirkeordning. Modellene belyser ikke alle nyanser, men stiller de viktigste prinsipielle spørsmålene når det gjelder forholdet mellom staten og Den norske kirke. Hovedspørsmålene er hvilken *relasjon* staten og Den norske kirke skal ha, hvilken *rolle* offentlig myndighet bør ha i forhold til kirken og hvor stor grad av *særstilling* Den norske kirke bør ha i forhold til andre tros- og livssynssamfunn.

Tidsperspektivet for en endring av gjeldende kirkeordning er langsiktig. Dersom dagens statskirkeordning skal oppheves, krever det en endring av flere grunnlovsparagrafer. I slike saker skal det alltid være et stortingsvalg mellom forslag og vedtak, slik at velgerne får uttale seg. Hvis det fremsettes forslag i denne stortingsperioden om å oppheve dagens statskirkeordning, vil det altså tidligst

Tabell 2.1 Kortfattet oversikt over de tre alternative kirkeordningene.

Kirkeordning	Grunnlovsforankret folkekirke	Lovforankret folkekirke	Selvstendig folkekirke
Rettslig forankring	Grunnloven	Særlov gitt av Stortinget	Trossamfunnsloven
Øverste myndighet	Kongen i kirkelig statsråd	Kirkemøtet	Kirkemøtet
Utnevning av biskoper og proster	Kongen i kirkelig statsråd (ev. bare biskoper)	Kirken står fritt	Kirken står fritt

kunne behandles i neste periode, dvs. i år 2009. Deretter er det nødvendig med videre utredning, forberedelser og gjennomføring. Det foreligger for øvrig allerede et grunnlovsforslag til behandling i inneværende stortingsperiode om å avskaffe dagens statskirkeordning.

Den grunnleggende forskjellen mellom de tre alternativene er det rettslige rammeverket og endringer i det øverste kirkestyret. I det første alternativet er som i dag Grunnlovens bestemmelser rammeverket for Den norske kirke. I alternativ to etableres Den norske kirke som et selvstendig rettssubjekt, men med en egen kirkelov vedtatt av Stortinget. Det tredje alternativet innebærer at trossamfunnsloven legger rammer for Den norske kirkes virksomhet på lik linje med andre tros- og livssynssamfunn.

Utvalget vurderer alternativene både i forhold til staten, Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn. Presentasjonen beskriver også konsekvenser for organisatorisk utforming og styringsorganenes ansvar og oppgaver.

Grunnlovsforankret folkekirke

Dagens statskirkeordning videreføres, og gjeldende grunnlovsbestemmelser om statskirkeordningen forblir uendret. Staten sikres fortsatt politisk kontroll og innflytelse ved at Kongen (regjeringen) er øverste kirkestyre og Stortinget lovgivende myndighet. Modellen tar for seg mulige reformer innenfor Grunnlovens rammer:

- Fjerne Grunnlovens § 2.2 ad. oppdragerplikten.
- anbefale Kongen (regjeringen) å ha som fast prosedyre ved biskeutnevnelser at en av de tre som har fått flest stemmer skal utnevnes.
- Overføre tilsettingen av proster til et kirkelig organ, slik at disse ikke lenger utnevnes av Kongen (regjeringen).
- Gjøre kirkeloven enklere, mer som en rammelov med tilsvarende delegasjon til Kirkemøtet.
- Legge prestatjenesten inn under soknene/fellesråd/prostiråd og dermed få samme tilsettingsmyndighet og arbeidsgiver i lokal kirken.

Lovforankret folkekirke

Grunnlovens nåværende regler om statskirkeordningen oppheves og Den norske kirke blir et selvstendig rettssubjekt med egne styringsorganer og med selvstendig ansvar for alle saker som har med kirkens tro og virksomhet å gjøre. Kongens kirkestyre oppheves og kravet om kirkemedlemskap for halvparten av regjeringsmedlemmene fjernes. Biskoper utnevnes av Den norske kirke, på grunnlag av en bred nominasjons- og valgordning. Den norske kirke gis også i fremtiden en særlig tilknytning til staten i forhold til andre tros- og livssynssamfunn, gjennom en egen kortfattet kirkelov, gitt av Stortinget. Denne kirkeloven kan forankres i en grunnlovsbestemmelse.

Den norske kirke skal fortsatt være en landsdekkende kirke med bred kontaktflate og gi rom for ulike grader av trosengasjement og aktivitet blant sine medlemmer. Dens kirkelige selvforståelse og egenart som trossamfunn ivaretas slik at den kan oppfylle sin oppgave som kirke.

Kirkeloven sikrer at overgangen til ny kirkeordning ikke medfører radikale endringer for medlemmene. Kirken videreføres med samme trosgrunnlag og demokratiske oppbygning, men relasjonen mellom Den norske kirke og staten endres. Rettslig sett får kirken økt religionsfrihet og økt mulighet til å påberope seg denne friheten.

Kirkens særskilt valgte organer overtar ansvaret som i dag ligger til det statlige kirkestyret. Siden Grunnlovens bestemmelser er fjernet, er det full konstitusjonell frihet med hensyn til hvordan ordningen skal utformes. Kirken fastsetter selv sitt læregrunnlag, utnevner og ansetter sine biskoper og prester og forvalter sin økonomi.

Selvstendig folkekirke

Den norske kirke likestilles med andre tros- og livssynssamfunn i Norge og får fullt selvstyre. Alle grunnlovsbestemmelser om Den norske kirke oppheves og alle former for statlig styring i forhold til kirken avvikles. Kongens kirkestyre og kravet om at halvparten av regjeringen må være medlem-

mer av Den norske kirke fjernes. Det blir dermed lik adgang til slike embeter uansett tros- og livssynstilhørighet.

Den norske kirke er ikke lenger en del av statsforvaltningen, men etableres som et selvstendig trossamfunn. Kirken får samme frihetsgrad, rettigheter og plikter i forhold til staten som andre tros- og livssynssamfunn. Trossamfunnsloven legger rammer for Den norske kirkes virksomhet.

Kirken videreføres med samme trosgrunnlag og demokratiske oppbygning. Kirkens særskilt valgte organer overtar ansvaret som i dag ligger til det statlige kirkestyret som øverste myndighet. Den norske kirke blir et eget rettssubjekt som på eget grunnlag fastsetter bestemmelser om organisasjon og intern myndighetsutøvelse.

Etter en overgangsfase er det opp til Den norske kirke å vedta hvilke styringsorganer som skal etableres på de ulike nivåene. Overgangen til en ny kirkeordning må skje på en så ryddig og trygg måte som mulig for ansatte, medlemmer, nåværende og nye styringsorganer.

2.2.4 Finansiering

I KAPITTEL 6 drøftes ulike finansieringsordninger for Den norske kirke, uavhengig av fremtidig kirkeordning. Hovedalternativet står mellom privat eller offentlig finansiering, men kombinasjoner er også mulig.

Offentlig finansiering

I dag finansieres Den norske kirke hovedsaklig gjennom bevilgninger fra stat og kommune. Det er mulig å videreføre denne ordningen, der kommunene først og fremst har finansieringsansvaret for de oppgavene hvor lokal tilpasning er mest ønskelig, mens staten har ansvaret for å finansiere formål som i liten grad påvirkes av lokale forhold. Alternativt kan ansvarsfordelingen endres ved at staten tar et større finansieringsansvar enn i dag, blant annet for å minimalisere forskjellene mellom kirkebevilgningene i de enkelte kommuner, og for å sikre at nasjonale verdier blir forsvarlig ivaretatt. En mulighet er å overføre ansvaret for finansieringen av alle stillinger og personalrettede utgifter til staten, men la kommunene fortsatt ha ansvar for kirkebyggene.

Obligatorisk livssynsavgift

Ordningen består i at alle innbyggerne betaler en øremerket avgift/skatt til tros- og livssynssamfunn

som staten innkrever. Avgiften kan enten være et fast kronebeløp eller avhengig av inntekt. Beløpet kan kreves inn som en særskilt avgift eller over skatteseddelen. Den direkte personbeskatningen reduseres tilsvarende. Den innbetalte avgiften fra de som ikke er medlemmer i noe tros- eller livssynssamfunn, kan for eksempel gå til et kulturelt eller veldedig formål.

Medlemskontingent

Enhver organisasjon med frivillig medlemskap kan bruke en slik finansieringskilde. I kirker over hele verden er dette den mest vanlige finansieringsformen. Et system med medlemskontingent kan utformes på flere måter. En variant er at medlemmene betaler en differensiert kontingent i forhold til inntekt, eller at alle medlemmene betaler en fast medlemskontingent med særskilte satser for ulike medlemsgrupper som husstandsmedlemmer, studenter, pensjonister osv. Medlemskontingenten kan enten innsamles av det offentlige eller av kirken.

2.2.5 Gravferdsforvaltningen

I KAPITTEL 7 utredes ulike sider ved gravferdsforvaltningen. Den omfatter praktiske og juridiske forhold knyttet til forvaltning og drift av kirkegård/gravplass og krematorium, m.m. I tillegg til det juridiske og administrative, berører gravferdsforvaltningen viktige kulturelle, religiøse og livssynsmessige forhold.

Ulike trossamfunns gravskikker og en økende tendens til at enkeltpersoner ønsker individuelle ordninger, utfordrer i dag gravferdsforvaltningen. Uavhengig av hvem som skal ivareta ansvaret for gravferdsforvaltningen, mener utvalget at følgende retningslinjer bør gjelde:

- Det er et offentlig ansvar å sørge for gravplasser og å etablere ordninger som sikrer at gravferd og jordfesting skjer i faste, ordnede og verdige former.
- Alle skal gravlegges med verdighet og respekt for personlig tro eller livssyn.
- Gravferd skal så langt det er mulig skje i overensstemmelse med de regler den enkelte religion eller tradisjon krever.
- Det offentlige må tilsvarende ta ansvar for å skaffe til veie verdige livssynsfleksible sere-monilokaler til bruk for innbyggere som ikke benytter kirkelige bygg til sine seremonier.

Uavhengig av kirkeordning, er det etter utvalgets mening to alternative steder å plassere ansvaret for gravferdsforvaltningen: hos kirkelig fellestråd eller

kommunen. Utvalget drøfter fordeler og ulemper med begge alternativene.

2.2.6 Fredede og verneverdige kirker

I KAPITTEL 8 behandles fredede og verneverdige kirker. Landets eldre kirker og kirkegårder er en vesentlig kilde til forståelse av norsk kulturhistorie. Kirkenes utsmykning er blant landets viktigste kunstsatter. Alle offentlige og kirkelige utredninger og instanser har de senere tiår understreket det offentliges ansvar for å ivareta denne kulturarven.

Forvaltning av kirken og kirkens omgivelser skal samordnes med kulturminneloven og plan- og bygningsloven. Oppføring, ombygging, utvidelse eller nedleggelse av kirker skal godkjennes av departementet. Dersom en kirke nedlegges, opphører kommunens økonomiske ansvar. Hvis bygget er verneverdig eller fredet, får det et statlig tilskudd, i tillegg kan Riksantikvaren også gi støtte til merkostnader ved restaurering av kirkebygg.

Endringer på fredede kirker krever vedtak både etter kulturminneloven og kirkeloven. Enhver endring i disse byggene må godkjennes av både Riksantikvaren og biskopen. Vedlikehold skjer etter retningslinjer gitt av Riksantikvaren.

Norge har ca. 1620 kirker, av disse er 219 fredet og 761 har status som verneverdige. Dette medfører store praktiske og økonomiske forpliktelser. Beregninger fra Riksantikvaren viser at en stor del av kirkene blir for dårlig vedlikeholdt. Ut fra Riksantikvarens beregninger bevilges det i dag 3 mrd. kroner for lite til istandsetting, og vel 100 mill. kroner mangler til årlig vedlikehold.

2.2.7 Eiendomsrett

I KAPITTEL 9 drøftes eiendomsretten til kirker, fond og eiendommer. De lokale eiendomsrettslige spørsmålene har alltid stått i en særstilling, og er i

dag løst ved at soknene etter kirkeloven har fått avklart sin status som egne rettssubjekter, med full eiendomsrett over kirker, kirkefond, kirkegårder m.m.

De fleste *sentrale* kirkelige eiendommene er samlet i Opplysningsvesenets fond (OVF). Her er de fleste viktige forhold rettslig avklart gjennom Grunnloven, lov og fast praksis som regulerer forvaltningen av fondet og bruken av dets avkastning. Det gjenstår imidlertid fortsatt et omstridt spørsmål om eiendomsretten til selve fondet. I tillegg finnes det andre sentrale kirkelige eiendommer (kirker m.m.), som ikke er eid av soknene, og som tradisjonelt har vært ansett som statens eiendom.

Dersom kirkeordningen endres slik at Den norske kirke blir et eget rettssubjekt, vil den ha eiendomsrett. Dermed må det avklares hvilke eiendommer og fond Den norske kirke kan eller bør få overført fra staten.

2.2.8 Utvalgets forslag og konklusjoner

I KAPITTEL 10 finnes utvalgets standpunkter og samlede argumentasjon for fremtidig kirkeordning, finansiering, gravferdsforvaltningen, fredede og verneverdige kirker og eiendomsrett. Enkeltmedlemmers særmerknader fremgår på slutten av kapitlet.

2.2.9 Forslag til lov- og grunnlovsendringer

KAPITTEL 11 gir en samlet oversikt over utvalgets forslag til lov- og grunnlovsendringer.

2.2.10 Konsekvensvurderinger

I KAPITTEL 12 er administrative og økonomiske konsekvenser ved utvalgets forslag beskrevet.

Odd Hellum

Fra: Ruth-Berit Furu [kirkeverge@sorumkirke.no]

Sendt: 20. oktober 2006 16:10

Til: Odd Hellum

Emne: Stat-kirke notat fra Sørums Kirkelig fellesråd

Vedlegg 4

SØRUM KOMMUNE	
Sak:	06 / 1969
23 OKT 2006	
15717/06	
C84.213 OHE	
Tilsendt til:	

SØRUM KIRKELIG FELLESRÅD**MØTEBOK FOR MØTE 5.06 TIRSDAG 17.10.06. kl 19.00-21.15**

Sted: Sørums kirkekontor

Til stede: Grete Nordli, Anne Berge, Sigrunn Helene Larsen, Marit Olaus Fagersand, Øyvind Berger, Knut Roar Sæther, John Olav Stokstad Larsen

Skr: Ruth-Berit Furu Forfall: Martin Ulvestad (Marion Berger hadde meldt f.f.)

Sak 55/06 STATEN OG DEN NORSKE KIRKE – HØRINGSUTTALELSE

Det er tatt utgangspunkt i spørreskjemaet, og det er svaret under de enkelte punktene som kommer i referatet.

Enstemmig vedtak:

1. a) Lovfesting av en aktiv tros- og livssynspolitikk med innføring av verdiparagraf. b) Kirken må ha indre selvstyre med rett til å utnevne ledere.
- c) Folkekirken må beholdes, med lav terskel.
2. Bør avvikles.
3. Egen kirkelov vedtatt av Stortinget
4. Offentlig finansiering uten medlemsavgift
5. Øke bruken av direkte valg til kirkens besluttende organer
6. a) Det kristne og humanistiske verdigrunnlaget
b) At Den norske kirke er en evangelisk-luthersk kirke
7. Den lokale kirke (menighetsråd eller fellesråd)
8. Den lokale kirke bør eie kirkebyggene og kommunen bør ha det økonomiske ansvaret

Grete Nordli
lederRuth-Berit Furu
kirkeverge